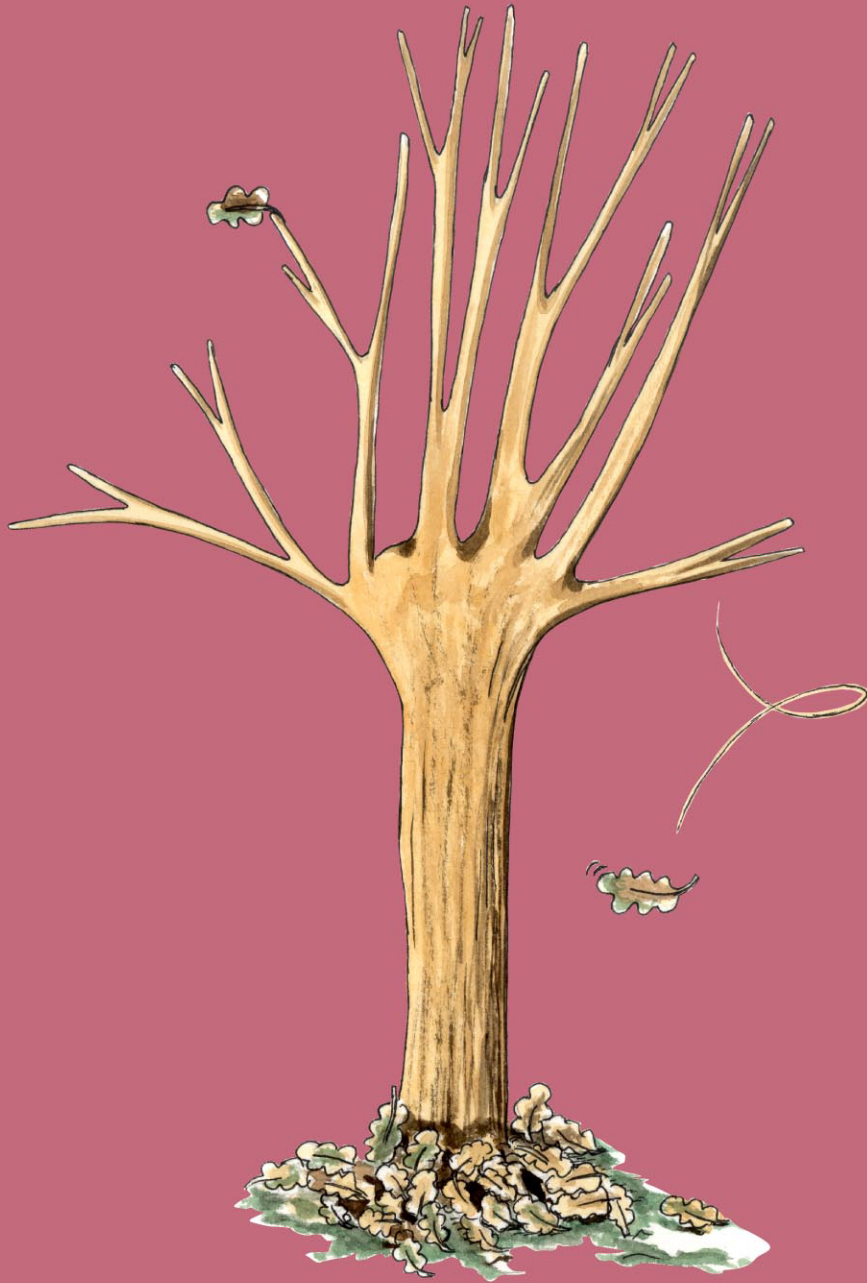

udazkenean barrena

barrenet 10. ikastunitatea

2. maila

irakaslearena

EGILEAK

Proiektuaren arduraduna:	Juxto Egafña (HABEko Hizkuntzaren Didaktika arduraduna)
Koordinatzaile didaktikoak:	Begoña Martinez (HABEko teknikaria) Sabin Zabala (HABEko teknikaria)
Partehartzaileak:	Jose Antonio Sanz (Miluze euskaltegia) Karlos Lizoain (Miluze euskaltegia)
Errealizazio didaktikoa:	Felix Sainz (HABEko teknikaria)

HABE Erakundeak eskerrak ematen dizkio Iruñeko Miluze euskaltegiari materialgintza-proiektu honetan parte hartzerakoan agertu duen borondateagatik.

Gure esker ona ondoren aipatzen diren hainbat material eta ideia hartzeko baimena eman digutelako.

Ainara Argoitia. Oldarraldiaren dotorea. *Euskaldunon Egunkaria*. 2000-10-31
Alberto Barandiaran. Hosto festa. *Euskaldunon Egunkaria* 2000-11-28
Alberto Irazuren solasaldia. *Bide Batez*. Euskadi irratia
Ardoa dastatzeko ikastaroa. *Bertatik Bertara*. EITB
Ardoaren bidea. *Lau haizeetara*. EITB
Ardo-aukeraketa. *Bertatik Bertara*. EITB
Ardo-dastatzea. *Bertatik Bertara*. EITB (dokumentu biltegia: 839)
Ardoen etiketak. *Bertatik Bertara*. EITB (dokumentu biltegia: 905)
Asier Errazti. Hasi da denboraldia... perretxiko gutxirekin. *Euskaldunon Egunkaria* 1999-09-05
Benito Lertxundiren elkarrizketa. *Bertatik Bertara*. EITB
Depresioa. Amagoia Muruamendiaratzekin elkarrizketa. *Lauretan Babel*. Euskadi Irratia
Etxean konposta egin. *Euskaldunon Egunkaria* 1999-06-04
Nafarrak eta itsasoa. Bi argazki eta hainbat polaroid. Felipe Rius. *Pamiela*
Pello Argiñarena. Udazkena, gora bihotzak! *Euskaldunon Egunkaria* 2000-10-20
Perretxikuak. *Elkar*
Piztiaren izena. Anjel Lertxundi. *Alberdania*
Tximinoek zergatik jaten dituzte bananak? *Euskaldunon Egunkaria* 2000-12-28
Udazkena koloretan. Benito Lertxundi.
Udazkena Parisen... *Lauretan Babel*. Euskadi Irratia (dokumentu biltegia: 544)
Udazken Koloretsua. *Gaztelhuyar* 2000ko urria
Upeltegian barrena. *Euskaldunon Egunkaria* 2000-10-22
Zergatik esaten da katuek zazpi bizitza dituztela? *Euskaldunon Egunkaria* 2000-12-13

AURKIBIDEAK

1. Sarrera

1. Irakaslearentzako oharra..... 4
2. Ikastunitatearen ibilbidea 5
3. Ikastunitatearen edukiak eta helburuak..... 7

2. Atazak

- A Ataza:** Udazken koloretan..... 9
- B Ataza:** Zinea zinez..... 12
- C Ataza:** Danok gura mahats-ura..... 17
- D Ataza:** Itxura ona, barren beltza..... 22
- E Ataza:** Triste bizi naiz eta... 25
- F Ataza:** Hostoz hosto 28

3. Eranskinak

1. Hiru perretxiko: fitxak 31
2. Bideo-pasarteak..... 33

4. Material osagarriak

- C Ataza:** Danok gura mahats-ura
 - 1. Upeltegian barrena..... 59

1. Sarrera

Ikastunitate hau udazkenaren inguruan eratuta dago, urtaro horretan barrena emandako ibilaldi baten gisa. Ibilaldi horretan zehar naturan ematen diren aldaketei erreparatuko diegu, bereziki, koloreei, paisaiari, fruituei... eta baita norberaren aldarlean ere, urte sasoi dela-eta, sor daitezkeen gorabeherei.

Horrela bada, atazak sasoi horretan zehar egiteko dira, eta ez bata bestearen jarraian, bakoitza bere unean baizik. Hala ere, egoki irudituz gero elkarren segidan ere egin daitezke. Bestalde, atazen arteko lotura soila udazkena bera izan arren, solteak ere landu daitezke, ez derrigor dauden guztiak. Lehenengo atazan bertan aurreikusiko dituzte ikasleek ondoren landuko diren gaiak, baita zein ordenatan landu ere.

Ikasleek, taldeka, horma-irudi bat osatuko dute atazaz ataza, non islaturik geratuko diren ikastunitatean egindako lanak. Beraz, ataza bakoitzaren amaieran azalduko zaie zein izango den egin beharrekoa. Horma-irudirako lanak euskaltegitik kanpo egiteko dira, ikasleen autonomia bultzatu beharrez.

1. IRAKASLEARENTZAKO OHARRAK

IKAS-ESTRATEGIAK

Unitate didaktiko hau osatzen duten ataza desberdinetan zehar hainbat ikas-estrategia lantzen dira. Unitatean pisu gehien hartzen dutenak ahozko nahiz idatzizko diskurtsoaren planifikazioarekin zerikusia dute: ideiak antolatu, idatzizko euskarriak erabili (gidoia, oharrak...) etab. Aurrekoez gain, ezin ahaztu dezakegu ulermenean laguntzeko bideratutakoak: aurreikuspenak egin, mapa semantikoak osatu, edota arrazoibide deduktiboa erabili.

AUTONOMIA

Ikastunitatean zehar ikasleek osatu behar duten horma-irudirako lanak gelatik kanpo egiteko dira. Honen helburua, atazei lotura emateaz gain, ikasleen autonomia bultzatzea da.

GRAMATIKA ETA DISKURTSOA

Ikastunitate honetan eduki gramatikalak bigarren maila batean geratzen dira. Hala ere, hainbaten lanketa aurkituko duzu B eta C atazetan. Diskurtsoari dagokionez, ahozkotasunari eman zaio garrantzi handiena.

HIZTEGIA

Landuko diren gaiak ugariak direnez gero, lexiko aberatseko unitatea da hau. Honen lanketarako hainbat teknika erabili dira, hala nola, irudiak eta hitzak lotu, talde semantikoak egin eta abar.

2. IKASTUNITATEAREN IBILBIDEA

1. SARRERA
Ikastunitatearen, helburuen eta lan-egitasmoaren aurkezpena
(4. or.)

A. ATAZA: UDAZKEN KOLORETAN
- Gertaerak eta urtaroak lotu - Udazkeneko giroa deskribatu ahoz - Udazkenarekiko jarrerak eta gustuak aztertu - Kantaren irudiak aukeratu
(9. or. irak. lib.) (8. or. ik. lib.)
ENTZ/IRAK/MINTZ

B ATAZA: ZINEA ZINEZ
- Artikuluaren informazio xehea bilatu - Filmen azalpena: - eredua aztertu - norberarena planifikatu - azaldu - Filmak iruzkindu
(12. or. irak. lib.) (15. or. ik. lib.)
ENTZ/IRAK/MINTZ

C ATAZA: DANOK GURA MAHATS-URA
- Narrazio zati baten irakurketa estentsiboa - Bideo-pasarte entzun eta hiztegi berezia eta metaforak identifikatu - Gustuei buruz mintzatu eta balorazioak egin - Bideo batean ardoa nola dastatu behar den ikusita, gelan ardo-dastatzea antolatu
(17. or. irak. lib.) (23. or. ik. lib.)
ENTZ/MINTZ

OSAGARRIAK

UPELTEGIAN BARRENA

- Testua irakurri eta ardoa egiteko pausuak ordenatu

(59. or. irak. lib.) (54. or. ik. lib.)

IRAK

D ATAZA: ITXURA ONA, BARREN BELTZA

- Perretxikoak ezagutu:
 - aurrezagutzak trukatu
 - bideoa ikusi-entzun eta datu zehatzak jaso
 - deskribapenak irakurri, perretxikoa identifikatu
- Irratsaioa prestatu

(22. or. irak. lib.) (31. or. ik. lib.)

ENTZ/IRAK/MINTZ

E ATAZA: TRISTE BIZI NAIZ ETA...

- Hiztegia: animu egoeraren inguruko esamoldeak
- Aipu xelebreen irakurketa. Aipu bat idatzi
- Artikuluan udazkeneko depresio eragileak atzeman eta beren eraginaz solas egin
- Entzun eta mapa semantikoa osatu

(25. or. irak. lib.) (37. or. ik. lib.)

ENTZ/MINTZ/IRAK

F ATAZA: HOSTOZ HOSTO

- Argazkiari laguntzeko testua idatzi
- Hondakinen birziklatzea:
 - konposta egiteko hondakinak aukeratu
 - hondakinak eta biodegradatzeko denbora lotu
- Artikulu bat berridatzi testu inguru berri batean

(28. or. irak. lib.) (44. or. ik. lib.)

IRAK/IDAZ/MINTZ

3. IKASTUNITATEAREN EDUKIAK ETA HELBURUAK

HELBURU NAGUSIA

- Ikastunitate hau osatzen duten atazak ez daude azken ataza bati begira eraikiak, ataza kate bat baino ez dira: udazkenean urtero errepikatzen diren ekintzak eta gertaeren bilduma txikia, besterik ez. Helburu nagusia prozesu horien gainean jardutea da.

LEXIKOA

- **Udazkeneko giroarekin lotutakoak:** urtaro, giro, bikain, argitsu, eguzkitsu, eurite, sasoi, lehorte, uholde, garai, oldarraldi, haserrealdi, hego-haize, astindu, orbel, gerizpe...
- **Zinearen ingurukoak:** zinemaldi, palmondo, maskor, galburu, sari, saridun, merezi izan, ikaragarri, ikusgarri, erakargarri, mamu, ildo, omenaldi, egur eman, gustuko izan, kritikari, amesgaizto, madarikatu, ardatz...
- **Ardoaren ingurukoak:** mahats, mahasti, mahatsondo, mahats-bilketa, mahats-biltzaile, mahastizain, upel, upeldegia, dolare, dastatu, ardogile, ardo ondu, mokofin...
- Koloreak, zaporeak eta usainak azaltzekoak...
- **Perretxikoen ingurukoak:** onddo, gibelurdi, ilaraka, ziza hori, galanperna, maltzur, txapel, kirten, ezkata, eraztun, orri, perretxikotara joan, saski, pozoitu, kalte egin...
- **Zaborren birziklapena:** hondar, hondakin, birziklatu, ongarri, usteldu, kalte egin, enbarazu egin, zabor, erratzatu, biodegradagarri...
- **Animu egoeraren inguruko esamoldeak:** buru-makur atera, lur jota egon, biraoka hasi, barregarri gelditu, nazka-nazka eginda egon, zur eta lur geratu, irrikan egon, txundituta geratu, gogaiturik egon, gorriak ikusi...
- Goibeldu, ezkor, baikor, eragile, sakon, tristura, eragina, joera, aurre egin, bakardade, bakarti, aipu, auhen...

MINTZAGAIAK

- Udazkena: leku desberdinetako giroa udazkenean. Gure herriko berezitasunak
- Zinemaldia: Donostiako zinemaldia, sariak, aktoreak, filmak eta kritikak
- Udazkeneko fruituak: ardoa (mahatsa), onddoak
- Depresioa: udazkenaren eragina aldarlean
- Hiriko hondakinen birziklapena: zer egin orbelarekin?

ELKARRERAGINA

- Iritziak eta arrazoiak emanda, taldean erabaki bateratuak hartzea, adostasuna lortzea... (A1, A3, B1, E1, F1)
- Esandakoarekin adostasuna/desadostasuna adieraztea (B3)
- Informazioa trukatzeko helburu komun baterako (D2)
- Gai desberdinei buruzko jarrera, gustu eta ezagutzen berri elkarri ematea (B1, C1, C2, D1, E2)
- Besteen lanak iruzkindu, balorazioak egin eta jakinaraztea (A1, C1, D3, E2, F3)
- Elkarri lagunduz, informazioa argitzea (A1, B1, B2, C1, C2, D1, E3)

KOMUNIKAZIORAKO AZPITREBETASUNAK

- Helburu jakin baterako informazio zehatza aurkitzea (A1, B2, D2)
- Gai baten inguruan entzundako informazio berezia ateratzea, zuzeneko eta zeharkako esanahia bereiziz, datu zehatzak bilatuz, gainerakoa bazter utzita (A1, B2, C1, C2, D1)
- Elkarriketa aurreikusi eta prestatzea (unea, tonua, estiloa...) (A1, D3)
- Aurretikako ezagutza eta esperientzia oinarrituz, aurreikuspenak egin eta egiaztatzea (A.3, E.3, F.1)
- Ezagutzak egiaztatzea (B1, D2, F2)
- Eredu baten azterketan oinarrituz, nor bere diskurtsoa antolatzea (B3)
- Testuinguruan erreferentzia hartuz, hitzuna edo idazlearen aldarlea, iritzia edo asmoa interpretatzea (A2, B1, F1)
- Testu-mota eta kode linguistikoa —kanala— aldatzea (D3)

- Idatzizko testu bat moldatu edo berridaztea, irakurlea eta irakur xedea aldatuz, irakurritako eredu baten arabera (F3)
- Informazio zehatza jaso eta sailkatzea, zehaztutako irizpideen arabera (F1, D2)

GRAMATIKA ETA DISKURTSOA

- Moduzko esaldia: ba-... bezala (B1)
- Graduatzaileak: izugarri ona... (B2)
- Erlatiboa aposizioan (B2)
- -KO izenlaguna (B2)
- Metaforak (C1)
- Ahozko deskribapena (A1)
- Ahozko azalpena (B3, F3)
- Elkarriketa (A1, D2)

EUSKAL KULTURA / GIZARTEA

- Donostiako zinemaldia
- Errioxa arabarreko ardoa
- Perretxiko zaletasuna

2. Atazak

A ATAZA: UDAZKEN KOLORETAN

⌚ 180'

Helburuak:

- Nork bere ezagutzaz baliatuz udazkeneko gertaerak, ekintzak eta abar kronologikoki sailkatzea.
- Entzundako informazio baten datuak taula batean jasotzea.
- Nork bere herriko udazkeneko giroa ahoz deskribatzea.
- Artikulu bat irakurrita, egilearen gustuak eta, bereziki, udazkeneko giroarekiko jarrera ondorioztatzea.
- Pertsona ezagunen gustuak ondorioztatzea eta norberarenak azaltzea.
- Musikari dagozkion irudiak ados jartzea.

Zertan den:

- Ataza honen sarreran, ikasleek ikastunitatean zehar landuko diren gaien aurreikuspena egingo dute. Hartara, hainbat argazkiz baliaturik udazkenarekiko loturak egingo dituzte. Ondoren, audio-pasarte bat eta *Egunkariako* testu bat erabiliko dituzte, nork bere herriko udazkeneko giroa deskribatzeko. Eta, azkenik, Benito Lertxundiren *Udazken koloretan* kantaz baliaturik, nork bere gustuak eta jarrerak azalduko ditu.

PROZEDURA:

1

Atazaurrea: argazkiak eta urtaroak lotu

- Ikasleak liburuan dituzten argazkiak dagokien urtaroarekin lotzen saiatuko dira. Ondoren, hirunaka jarrita, egindakoa alderatuko dute loturak egiteko arrazoiak azalduz. (5')
- Beren liburuko hitz-multzotik udazkenarekin zerikusia duten hitzak azpimarratuko dituzte eta kronologikoki ordenatu hiru laukitxoetan. (2')
- Denon artean sailkapen bateratua egingo da. (8')

! Oharra: Kasu batzuetan interpretazio desberdinak gerta daitezke; ez dago, beraz, soluzio bakarra.

Ataza: entzundako informazioa taula batean jaso

- **1. bideo-pasartea**¹ entzun eta datuak jasoko dituzte, bakarka, ikaslearen liburuko taulan. (10')
- Binaka, erantzunak erkatuko dituzte. (5')

Feedbacka

- Berririo entzungo dute, zalantzak argitu ditzaten. (10')

Gramatika eta diskurtsoa: diskurtsoaren ahozotasunari erreparatu

- Eman ikasleei entzundakoaren transkripzioa. Ikastaldea hiru taldetan banatu eta talde bakoitza korrespontsal baten diskurtsoa aztertzeaz arduratuko da. Testuaren bizitasuna, eta bat-batekotasuna non antzematen den (egiturak, espresioak eta abar) bilatzeko esan. (10')
- Talde bakoitzak bere emaitzak azalduko ditu eta denon artean komentatuko dira. (10')

¹ Udazkena Parisen... *Lauretan Babel*. Euskadi Irratia (dokumentu biltegia: 544)

2

Ataza: testua irakurri modu estentsiboan

- Ikaslearen liburuko artikulua² modu estentsiboan irakurriko dute, bakarka, giroa deskribatzeko aipatzen diren elementuei erreparatuz. (10')

Prestaketa

- Ikasleak Donostiako irrati bateko korrespontsalak dira eta Ameriketako entzuleei kontatu behar diete une horretantxe gertatzen ari dena. Pentsa dezatela informazioa nola emango luketen. (5')

Azalpena

- Binaka jarrita eta elkarri bizkarra emanda, prestatutakoa azalduko dute. (10')

Feedbacka

- Talde baten jarduna grabatu liteke, denon artean baloratzeko. (10')

3

Atazaurrea: artikulua egilearen jarrera aztertu

- *Oldarraldiaren dotorea* artikulua berriro irakurriko dute, egileari udazkena gustatzen ote zaion ikusteko. (15')

Ataza: jende ospetsuak eta ikaskideek zein urtaro duten gustukoaren asmatu

- Ikasleek Benito Lertxundiri egindako elkarrizketa³ (**2. bideo-pasartea**) ikusiko dute ea asmatzen duten zein urtaro duen gogokoaren. Era berean, ikasle bakoitza ikaskide baten gustua antzematen saiatuko da. (5')

Azalpena

- Ikasle bakoitzak asmatutakoa ikastaldearen aurrean azalduko du (Benitorena eta ikaskidearena), betiere, arrazoiak emanez. (10')

Feedbacka

- Benito Lertxundiren elkarrizketaren jarraipena (**3. bideo-pasartea**) entzungo dute, ea asmatu duten egiazta dezaten. (5')
- Ikasle baten gustuari buruz egin zaion iragarpena zuzena ez bada, ikasle berak egin beharko du zuzenketa, bere urte-sasoi gogokoarenaren berri emanez. (15')

4

Atazaurrea

- Benito Lertxundiren kanta⁴ (**4. bideo-pasartea**) entzuten duten bitartean, kantaren bideokliplean zein irudiz osatuko luketen. (5')

² Oldarraldiaren dotorea. Ainara Argoitia. *Euskaldunon Egunkaria*. 2000-10-31

³ Benito Lertxundiren elkarrizketa. Bertatik Bertara. EITB

⁴ Udazkena koloretan. Benito Lertxundi.

Ataza

- Binaka jarrita, irudien osaketan ados jarriko dira eta ikastaldearen aurrean proposamena azalduko dute. (15')

Feedbacka

- Kantaren bideoklipa (**5. bideo-pasartea**) ikusiko dute, beraien proposamenak bideokliplean agertzen direnetatik hurbil ala urrun dauden egiaztatzeko. (5')

Atazaostea

- Esan ikasleei kantaren letra irakurtzeko eta, ulertzeko zailtasunik izanez gero, zuri galdetzeko. (10')

HORMA-IRUDIRAKO LANA

Sarrerari azaldu bezala, ikastunitate honen bukaeran taldeka egindako horma-irudi bat aurkeztu beharko dute ikasleek. Horma-irudi horretan ataza bakoitzeko lan bat islatzeko azalduko da. Taldekako lana izanik, beraien artean banatu beharko dute eta, atazak amaitu ahala, proposatutako lanaren ardura zeinek hartuko duen erabakiko dute. Lan hori euskaltegitik kanpo egiteko bideraturik dagoenez gero, komeniko da irakasleak ataza bakoitzean arduraduna nor den apuntatzea. Hartara, irakasleak berak lagundu ahal die eginkizun horretan eta lan hori egiteko konpromisoa sendoa izango da.

Horma-irudiaren funtsa ongi azaldu behar zaie ikasleei lehenengo ataza honetan.

Ataza honetan egin beharrekoa zera da: norberaren herri aldeko udazkeneko giroa azaltzen duen artikulua bat bilatu.

Artikulu honek zenbait baldintza bete beharko ditu: euskaraz idatzita izatea, herriko leku esanguratsu bat aipatzea, udazkeneko eguraldiaren ezaugarriaren bat barne edota garai horri dagokion jardueraren bat (zuen herrian bereziki burutzen dena)...

Horma-irudian artikulua itsatsi beharko dute, eta arduradunak azalduko du zergatik aukeratu duen eta zein neurritan betetzen dituen arestiko baldintzak.

Artikulua aurkitu ezean, arduradunak berak idatz lezake. Irakasleak berak ere udazkeneko egunkari, aldizkari eta abarretan aurkitutako hainbat artikulua eman diezazkieke hurrengo egunetan. Horietako batzuk desegokiak direla ere, lasai egon, kontua baita ikasleek irakurtzea eta erabakitzea zein diren egokiak horma-irudirako.

Helburu nagusia:

- Ikusitako film baten ahozko azalpena egitea.

Helburuak:

- Testu baten informazio xehea bilatzea.
- Gai ezagun bat (zinea) hizpide hartuta, esperientziak eta gustuak elkartrukatzea.
- Moduzko esaldi berezi bati erreparatzea (ba... bezala) eta adibideari jarraikiz berreraikitzea.
- Aditu baten azalpenak entzun ahala, oinarritzko informazioa taula batean jasotzea eta azaltzeko moduari erreparatzea.
- Ahozko erlatiboa (erreferentea aurreratuz) eta *-ko izenlaguna* baliabideak lantzea eta bere erabilgarritasunaz ohartaraztea.
- Filmak iruzkintzea eta balorazioak adostea.

Zertan den:

- Udazkenaren hasieran, urtero, Donostiako zinemaldia izaten da. Hori dela-eta, ikasleek, beren gustu, ezagupen eta abarrez hitz egiteaz gain, aurreko egunetan ikusitako film baten ahozko azalpena egingo dute era informalean. Horretarako, irratsaio bat aztertuko dute non aditu batek hiru filmen gaineko komentarioak egiten dituen.

PROZEDURA:

1

! **Oharra:** ataza hau egin aurretik, aste bat lehenago behintzat, ikasleei esan behar zaie film bat ikusi behar dutela, nahi dutena. Zine areto batean bada, hobe. Hala ere, bideoak ere erabil ditzakete, edo bestela, telebistak aste horretan ematen duen baten bat.

Atazaurrea: hiriak eta sariak lotu. Usteak azaldu

- Esan ikasleei liburuko sarrera irakurtzeko eta liburuko zerrendan dituzten aktoreen artean zein diren Donostia saria noizbait jaso dutenak asmatzeko. Ondoren, hirunaka adostuko dute zein diren. (5')
- 6. bideo-pasartea** ikusiko dute, egindakoa egiaztatzeko. (5')

Zuzenketa-orria

Bette Davis, Gregory Peck, Lana Turner, Al Pacino, Susan Sarandon

- Galdetu ikasleei inoiz egon diren zinemaldi batean eta esan laburki kontatzeko izandako esperientziak. (10')
- Ikasleak, banaka, hiriak eta bertako zinemaldietan ematen diren sariak lotzen saiatuko dira. Denon artean zuzendu. (5')

Zuzenketa orria

Cannes	urrezko palmondoa
Berlin	urrezko hartza
Donostia	urrezko maskorra
Hollywood	oscar saria
Valladolid	urrezko galburua
Venezia	urrezko lehoia

Ataza: artikularen azterketa

- Ikasleek beren liburuko artikulua⁵ irakurriko dute eta ondoko galderei erantzungo diete. (20')

Atazaostea: zine kontuez mintzatu

- Ikaslearen liburuko galderei (zine-kontuak) erantzun behar diete, hiruko taldetan. (15')

Gramatika eta diskurtsoa: *ba* *bezala* moduzko esaldia

- Nafarrak eta itsasoa* testuan agertzen da nafarrek itsasoarekiko omen duten jokabide bitxia. Hori deskribatzen den zatian, moduzko esaldiei erreparatu behar zaie eta baliabide horiek azpimarratu behar dira. (5')
- Egitura horiek erabiliz, liburuko galderei erantzungo diete, hartara, parentesi artean iradokitzen zaiena erabiliz. (10')

Zuzenketa-orria

Bi egunetan ezer jan ez balute bezala
Mundua orduantxe bukatuko balitz bezala
Buruan orkestra sinfoniko bat jotzen banu bezala
Errepidea euren balitz bezala
Lapurtzera joan banintz bezala

2

Atazaurrea

- Galdetu ikasleei beren liburuan azaltzen diren hiru film horiek ikusi dituzten, zer iruditu zitzaizkien... (5')

Ataza: irratsaioa entzun bitartean, datuak jaso eta aztertu

- Irrati-pasarte⁶ bat (**7. bideo-pasartea**) entzun ahala, datuak jasoko dituzte beren liburuan. (20')

⁵ Nafarrak eta itsasoa. Bi argazki eta hainbat polaroid. Felipe Rius. *Pamiela*

⁶ Alberto Irazuren solasaldia. Bide Batez. Euskadi irrati

Zuzenketa orria

DINOSAURIO	– Walt Disney faktoriak egina – Estatu Batuak – Aladar dinosauroa, dinosauro eme bat, tximuak – Ondo funtzionatzen du, ikusgarria, – Merezki du ikustea, ondo egina, ordenagailu bidezko animazioa
EGIAK EZKUTATZEN DUENA	– Robert Zemeckis – Harrison Ford eta Michelle Pfeiffer – Etxe batean iraganeko gertakizun batzuk azalera etorri, mamu eta guzti. Hitchcock-i omenaldi txiki bat, Venecian egurra – Beldurrezko filma, thriller. Beldurrezko pelikulak gustuko dituenarentzat egokia
NEW YORK-EKO UDAZKENA	– Joan Chen zuzendari txinatarra – Harrison Ford eta Winona Rider – Hil zorian dagoen emakume bat bere sendagilearekin maitemindu – Drama, harreman tragikoa – Paisaia, udazkena Manhattan-en

Feedbacka: taulako datuak zuzendu

- Jaso dituzten datuak elkarrekin alderatu eta denen aurrean azalduko dituzte. (10')

Atazaostea

- Launaka jarrita, Alberto Irazuk filmak ikusi dituen ala ez erabaki behar dute ikasleek. Horretarako, berriro entzungo dute irratsaioa datu horien bila. (20')
Oharra: *Dinosaurio* filma da Alberto Irazuk ikusi duela aitortzen duen bakarra; gainera, datu pila ematen ditu, bere iritzia pertsonala barne. Beste filmei buruz, berriz, datu objektiboagoak ematen ditu, bere iritzia eman gabe; argitu behar da, bestalde, *New Yorkeko udazkena* filmeko protagonista ez da sendagilea, sukaldaria baizik. (Ikasleek ikusi badute berehala ohartuko dira.)
- Denen artean azalduko dute taldeetan komentatutakoa. (10')

Gramatika eta diskurtsoa

Atal honek Alberto Irazuren diskurtsoa nola dagoen antolatuta ohartarazteko balioko die ikasleei, gero haiek berea nola egin behar duten jakiteko.

- Eman ikasleei irratsaioaren transkripzioa ikaslearen liburuan proposatzen diren puntuak (balorapenak, argumentuak...) aztertu eta adibideak bila ditzaten. (30')
- Denon artean komentatu adibideak. (10')

1. Filmaren balorapenak ematekoak: ikaragarri ondo egina...
"Ondo funtzionatzen duen filma", "ikusgarria", "erakargarria", "ikustea merezi du", "probatzea igoal komeni", "mukizapiarekin joateko oso egokia"
2. Gramatika osoa liburutik hartutako pasartea irakurri ondoren, egin proposaturiko ariketak. Aposizioan doan erlatiboaren kasuan, azpimarratu ikasleei baliabide hori ahozko euskaran erabili behar dutela, ez idatzian, eta beti ere neurriz.

Bila itzazu transkripzioan aposizioan emandako erlatiboaren adibideak.
"Istorio honetako protagonista Aladar izeneko dinosauroa da, bere familia galdu duena eta tximu artean bizi dena."
"Begira, aste honetan hor izan dira bi bikote, lehenengo aldiz elkarrekin ari direnak"
"...bigarren film luzea, eta dirudienez, Manhattan-i protagonismo handia ematen diona"
"bikote horren iraganeko gertakizun batzuk azalera aterako dituen eta susto handi samar batzuk emango dizkiguna"
- Nola esango zenituzke ahoz ondoko esaldiak?
 - a) Filmak bere senarrarengandik berriki bereizi den emakume gazte baten istorio tristea kontatzen du.
Filmak emakume gazte baten istorio tristea kontatzen du, bere senarrarengandik berriki bereizi dena.
 - b) Protagonista Ameriketara doan itsasontzi batean lanean hasi eta kapitaina izatera iritsi den haur bat da.
Protagonista haur bat da, Ameriketara doan itsasontzi batean lanean hasi dena eta kapitaina izatera iritsiko dena.
- Nola esango zenuke...?
 - bihotz ona duen sendagilea – bihotz oneko sendagilea
 - bost oscar lortu dituen filma – bost oscarreko filma
 - adinean sartuta dagoen jendea – adineko jendea
 - gustu txarrez eginda dagoen eszena – gustu txarreko eszena
 - minutu eta erdi irauten duen film laburra – minutu eta erdiko film laburra
3. Balorazio eta filmen argumentuez gainera informazio osagarria: aktoreen arteko harremanak, sariak, kritikak, beste film batzuen aipamenak...
"elkarrekin egiten duten lehenengo filma da"... "Beste pelikula batzuen ildotik sortutako estiloa", "Venezian egur pixka bat eman zioten", "Ez da izaten Venezia kritikariek printzipioz ongi hartuko luketen pelikula estilo hori", "hauek ere lehenengo aldiz elkarrekin film batean"
"Joan Chen aktore txinatarraren bigarren film luzea" "Elkarriketa batzuetan adierazi duenez, filma honen inguruan Hitchcock-i omenaldi txiki batzuk egin nahi izan dizkio"

3

Ataza: ikusitakoa film baten azalpena prestatu

- Ikasleek aurreko astean ikusi duten filmaren azalpena (diskurtsoaren antolaketa) prestatuko dute, beren liburuan iradokitzen zaien gidoia erabiliz. (15')

Azalpena

- Lauko taldeetan, nork bere azalpena egingo du. Azalpen bakoitzaren bukaeran, ikaskideek filma ikusi badute, bat datozen ala ez adierazi behar dute. (15')

Feedbacka

- Taldean azaldutako filmei zenbat izartxo jarriko lieketen adostu beharko dute, zine kritiketan agertu ohi denaren antzera. (10')

HORMA-IRUDIRAKO LANA

Emaitzak fitxa batean jasoko dituzte, eta horixe izango da ataza honetan horma-irudiari erantsiko zaion dokumentua. Garaiko egunkari edo aldizkarietatik ateratako fotograma bat ere itsas diezaiokeite fitxari. Horma-irudiaren azalpena egiten denean arrazoitu beharko dute jarritako izartxo kopurua.

Helburuak:

- Testu bateko metaforak identifikatzea eta hauen erabilerari erreparatzea.
- Gustuak azaltzea. Besteen gustuei buruz balorazioak egitea.
- Menu batzuk abiapuntu harturik, otorduetan edari-mota aukeratzeko irizpideei buruz gogoeta egitea eta ondorioak ateratzea.
- Ardo-dastatzeetan erabiltzen diren prozedurak ezagutzea eta erabiltzea, gelan antolatuko den ardo-dastatzean.

Zertan den:

- Urriaren hasieran mahats bilketa egiten da eta giro hori islatzen duen testu idatzi bat izango dugu abiapuntu. Gero, bideo-pasarte batean, gaiaren hiztegi berezia eta metaforak identifikatzen saiatuko gara. Jarraian, gure gustuko edariei buruz hitz egin ondoren, eskaintzen zaizkigun menuekin guk hartuko genituzkeen edariak aukeratu eta adituen iritziekin alderatuko ditugu ondorioak ateratzeko. Bukatzeko, Mikel Zeberio adituak ardo dastatzean emandako pausoei jarraituz “ardo-dastatzea” antolatuko dugu gelan.

PROZEDURA:

1

Atazaurrea

- Liburu⁷ baten pasartea irakurriko dute. Testu literarioa denez gero, zaila egiten ahal zaie; horregatik, helburua ataza girotzea da, ez beste. Ikasle bakoitzak marrazki bat egingo du, ulertu duena islatzeko asmoz. Ikasleek beste marrazki guztiak ikusiko dituzte, testua osotasunean ulertzearen. (15')

Ataza

- Remelluri lur-sailak eta Eltziego eta Biasteri herriak deskribatzen dituen dokumentala⁸ (**8. bideo-pasartea**) ikusiko dute hiztegia lantzeko: ardoarekin lotura duten hitz zerrenda batetik bideo-pasartean aipatutakoak jaso behar dituzte (taulako ezker aldean) eta, jarraian, denon artean osatuko dute hiztegia (taulako eskuinaldean) ezagutzen dituzten hitzekin. Ikasleek binaka jarrita egingo dituzte bai jarduera hau bai hurrengoa. (15')
- Banatu transkripzioa ikasleei eta saia daitezela metaforak identifikatzen. (20')

Feedbacka

- Ikasleek, launaka, egindako lanak erkatuko dituzte. Ondoren, emaiezu erantzun zuzenaren berri. (10')

Zuzenketa-orria (HIZTEGIA)

Bideo-pasartean agertzen direnak	Ardoarekin lotura duten beste hitzak
Dolare, mahasti, mahats, upel, mahatsondo, botila, upeltegi, dastatu, erreserba...	

⁷ Piztiaren izena. Anjel Lertxundi. *Alberdania*

⁸ Ardoaren bidea. Lau haizeetara. EITB

Zuzenketa-orria (METAFORAK)

Metafora (irudizko adiera)	Hitza (berezko adiera)
1. Akatsik gabeko marrazkiak	1) Bertako paisaia, mahatsondoz betetako lur-sailak
2. Akuarela inpresionista biribilenak	2) Mahatsondoak, lur-sailek marrazten duten paisaia.
3. Xake taula erraldoia	3) Mahatsondoen ilarek osatzen dutena
4. Gotorlekuak	4) Inguruko muino eta mendixkak.
5. Gruyerreko gazta	5) Biasteriko kaleska zulatuak
6. Katakombak	6) Muinoetan ardoa gordetzeko egindako zuloak
7. Urezko paradisia	7) El Prado aintzira
8. Urrea	8) Ardoa, ardoaren balioa
9. Jauregiak	9) Bodegak, upeltegiak
10. Santutegiak	10) Upeltegi historikoak
11. Bizipen mistikoak	11) Ardo on bat upeltegian bertan dastatzean sentitu daitezkeenak

2

Atazaurrea

- Ikasleak launaka jarriko dira eta otorduak laguntzeko edariei buruzko solasaldi txiki bat egingo dute, liburuan dituzten galderez baliatuz. (10')

Ataza

- Orain, bakarka, liburuan dituzten menuekin zein ardo-mota hartu (liburuko zerrendatik) eta zergatik erabakiko dute. (5')

Azalpena

- Berriro bilduko dira launaka eta egindako aukerak eta zergatiak azalduko dituzte; horretarako, beren liburuan dituzten hainbat esamolde erabil ditzakete. Irakasleak ikasleak bultzatuko ditu besteek egindako aukerei buruzko balorazioak egitera. (15')

Feedbacka

- Jarri **9. bideo-pasartea**⁹, bertan egiten dituzten aukerak ikusi eta beraiek egindakoeekin konpara ditzaten. (10')

Zuzenketa-orria

Barazki-menestra	Beltza (berria)
Legatza labean	Txuri berezia (Rueda)
Idi txuleta	Beltza (erreserba)

Oharra: Konturatuko zarenez, menuko plater denak ez dira bideoan azaltzen, helburua ez baita edariak aukeratzerako irizpide edo jokabide zorrotz bat ematea, gustuen inguruko eztabaida piztea baizik.

⁹ Ardo-aukeraketa. *Bertatik Bertara*. EITB

3

Atazaurrea

- Ikaslearen liburuan sibaritismoaz hitz egiteko hainbat galdera daude. Talde txikietan, horiei buruz arituko dira. (15')

Ataza

- 10. bideo-pasartean**¹⁰ Telmo Rodriguez enologoak bere lanaren ildoak, egitasmoak, ardo batek zenbat balio dezakeen eta beste hainbat kontu aipatzen ditu. Ikasleek, entzun ahala, liburuan duten fitxa osatu beharko dute. (20')

Feedbacka

- Talde txikitan, informazioa osatzen saiatuko dira. Ondoren, emaezu erantzun zuzenaren berri. (10')

Zuzenketa-orria

	E	G
Lehengo ardoak oraingoak baino hobeak ziren.		X
Telmok ardo zaharrak, zeharo galdu diren ardoak, berreskuratzen dihardu.	X	
Enologoak laborategian sartzen dira, ardoak probatu eta nahasketa berriak egiten dituzte.		X
Telmoren ustez, enologoaren lana mahastia bezain inportantea da.		X
Ardo onak egiteko aski da bertako ardoak ezagutzea.		X
Badirudi, Frantzia eta Portugal direla ardogintza ikasteko lekurik onenak.		X
Mahatsa biltzeko garaia iristen denean, jendea ohi baino urduriago ibiltzen da. Egoera hau "Vendimiaren sindromea" izenez ezagutzen da.	X	
Matador, ardo berezia da, artista eta ekoizleak elkarrekin sortzen duten produktu berezia eta bakarra, behin ere errepikatuko ez dena.	X	
Ardoaren prezioa enologoek jartzen dute; hala ere, hau ez da batere garrantzitsua.		X
Telmoren ustez ardoaren prezioa edozein delarik ere, justifikatua dago.	X	

Atazaostea

- Telmok esandakoaz ikasleei iritzia eskatu. (10')

IRAK. LIB. 4.1.

Ardoa egiteko prozesua sakonago ezagutu nahi izanez gero, *Upeltegian barrena* izeneko ataza dute euren liburuan. Etxean euren kabuz egin dezakete.

¹⁰ Bertatik Bertara. EITB

4

!Oharra: Ataza honetan ardo-dastatzea antolatuko dugu gelan egiteko. Hori horrela, komeniko litzateke aldeztu aurretik zera prestatzea: zenbat botila ardo ekarri, zein motatakoak, nork ekarri... eta abar.

Atazaurrea: entzundakoaren arabera taula osatu

- Ikasleek, banaka, liburuan dituzten galderei erantzun diete ahoz ikastaldearen aurrean. (10').
- Ondoren, **11. bideo-pasartea**¹¹ ikusi eta ardo-dastatzeetan ematen diren pausoak eta prozedurak jasoko dituzte koadroan. (10')

Zuzenketa-orria

PAUSOAK	PROZEDURA
Ardoari begiratu	Kopari heldu, okertu. Zerbait txuri baten gainean jarri. Kolore ikusi.
Sudurrera eraman	Kopa mugitu, eragin, zabaldu. Errepikatu.
Ezpainetara eraman eta zertxobait edan	Bisiguarena eginez edo izokinarena, airea sartzeko.

- Ikasleek, eranskina irakurri eta gero, **12. bideo-pasartea**¹² ikusiko dute: ardoa dastatzeko ikastaro bat agertzeaz gain, guk nola egin dezakegun ere erakusten du. (20')

Ataza

!Oharra: Dastatze-egunean botilen etiketak estali behar dira, dastatzeari errealismo gehiago eman diezaiogun eta ikasleak ardoaren markaz gidatu ez daitezten. Etiketaren lekuan zenbaki bat paratu behar da, ardoa identifikatu ahal izateko. Gainera, ikaslearen liburuan, kolore, zapora eta usainari buruzko eranskina txiki bat gaineratu dugu. Honen helburua ardo-dastatzean ikasleek hainbat hizkuntza-baliabide izatea da.

- Ardoak dastatzen hasiko gara eta, dastatu ahala, taula (kolorea, usaina...) osatuz joango gara. (15')

Azalpena

- Ikasle bakoitzak bere taularen berri emango du ikaskideen aurrean eta irakasleak datuak jaso, puntuazioak batu eta ardoak hobereenetik txarrenera sailkatuko ditu. (15')

Feedbacka

- Botila ardoen etiketak agerian utzi eta dakarten informazioa irakasleak jasotakoarekin alderatuko dira. Aldi berean, merkatuan ardoek duten prezioa eta lortutako puntuazioak ere konparatuko dituzte. (10')

Atazaostea

- Ardoaren estetika noraino iritsi daitekeen ikusteko, **13. bideo-pasartea**¹³ jarriko diegu. Bertan ardo berezien etiketa bilduma azaltzen da. Ikasleei bideoan agertu diren etiketei buruzko iritzia eskatuko diegu. (10')

HORMA-IRUDIA

Momentu hau aprobetxatuko dugu horma-irudirako lana aurkezteko. Ikasleek taldeka, orain arte bezala, zehaztutako eperako hiru edo lau ardo desberdinen etiketak jarri beharko dituzte horma-irudian ondoan ardoari buruzko gutxieneko azalpen bat duelarik. Egindako afari gogoangarri

¹¹ Ardo-dastatzea. Bertatik Bertara. EITB (dokumentu biltegia: 839)

¹² Ardoa dastatzeko ikastaroa. Bertatik Bertara. EITB

¹³ Ardoen etiketak. Bertatik Bertara. EITB (dokumentu biltegia: 905)

bateko ardoaren etiketak, lagunek nonbaitetik ekarritako ardo batenak edo ardo berezi nahiz arrunt batekoak balio dezakete. Hori ikaslearen esku uzten dugu. Komentarioa egin dezatela dastatzean erabilitako hiztegi eta literatura ponpoxoan erori gabe. Adibidez:

- Ardoaren jatorria
- Ardoaren historia apur bat
- Edan zuteneko giroa
- Non erosi den
- Ezaugarriren bat
- Prezioa

D ATAZA: ITXURA ONA, BARREN BELTZA

🕒 110'

Helburu nagusia:

- Iturri desberdinetatik jasotako informazioa ahoz ematea, testu-era aldatuz.

Helburuak:

- Entzundako ariketa baten informazioa eta datu zehatzak jasotzea.
- Onddo baten ezaugarriak irakurrita, irudiarekin identifikatzea eta ikaskideen laguntzaz egiaztatzea.

Zertan den:

- Ataza honen hasieran, beren esperientziak eta ezagutzak elkarri kontatuko dizkiote ikasleek; baita betiko perretxikozale batenak entzun ere. Ondoren, perretxikoak ezagutzeko hainbat pauso eta teknika ikasiko dituzte. Eta, amaitzeko, irakurri beharreko testu baten informazioa ahoz emango dute irratia batean.

PROZEDURA:

1

Atazaurrea

- Launaka elkartuko dira ikasleak eta liburuan dituzten galderei erantzungo diete. (10')

Ataza: informazio zehatza jaso

- Juanito Zumelaga perretxikozaleari egindako elkarrizketa¹⁴ (**14. bideo-pasartea**) ikusiko dute eta, bakarka, taula osatu. (10')

Feedbacka

- Orain, binaka, jasotako datuak erkatu eta geratzen zaizkien zalantzak irakaslearekin batera argituko dituzte. (10')

Zuzenketa orria

Zein perretxiko aipatzen dira?	Zein dira perretxiko baten atalak?
Onddoak Gibelurdinak Ziza hori Lanpernak San Juan perretxikoa	Kirtena Txapela
Izandako esperientziak	
Behin susto handi bat izan zuen: perretxikoak onak ote ziren probatzera joan eta ia beste mundura joan zen. Orain konfiantzazkoak hartzen ditu. Tabernara eramaten ditu lagunek ikus ditzaten. Erakusten jaten baino gehiago disfrutatzen du.	

Gramatika eta diskurtsoa

Hurrengo atazari begira, komenigarria litzateke perretxikoen atalei buruzko hiztegitxoia ezagutzea.

- Ikasleak zerrendako hitzak hutsune egokietan ipintzen saiatuko dira. (5')

¹⁴ Bertatik Bertara. EITB

Zuzenketa-orria

1. Txapela	6. Orriak
2. Mamia	7. Bolba
3. Hodiak	8. Hanka
4. Poroak	9. eraztuna
5. Gortina	

2

Atazaurrea: perretxiko egokia aukeratu

- Ikasleek, ustez, jangarria den perretxikoa aukeratu behar dute liburuko hiruen artean. (2')
- Ondoren, hirunaka, zein perretxiko hautatu duten eta zertan oinarritu diren ere azalduko diote elkarri. Ikasleek itxuraz fidatu beharko dute, ezin baitira usaindu, ukitu... ; alde horretatik, ikaslea oso mugaturik dago. (13')

Ataza: perretxikoen fitxak irakurri

- Hiruko taldetan daudela, banatu perretxiko horien fitxak¹⁵ (ikus 3.1. eranskina). Bana emango diezu, bertan deskribatzen den perretxikoaren irudiarekin lot dezaten. (5')

Azalpena

- Ikasle bakoitza bere fitxa ez duten bi ikaslerekin bilduko da eta irakurri duten testua zein irudiri dagokion elkarri esango diote, perretxikoaren ezaugarri nabarmenenak aipatuz. Azalpena egiterakoan, ezin dute fitxa erabili; horren orde, gidoi txiki bat prestatzea dute laguntza gisa. (15')

Oharra: Hemen kontuan hartu behar duzu fitxa bakoitza perretxikoen irudi bakar bati baino ez dagokiola eta desadostasunak sor daitezkeela hirukotean.

Feedbacka

- Esaiezu zein den perretxikoa jangarria.

Zuzenketa-orria

A Lepiota procera (Eusk. Galanperna): jangarria
B Entoloma lividum (Eusk. Maltzurra): ez jangarria
C Amanita phalloides (Eusk. Hiltzaile berdea): ez jangarria

IK. LIB. 4.2.

Ikasleek, gaian interesaturik baleude, ataza osagarri hau egin lezakete. Entzuteko ariketa (**17. bideo-pasartea**) luzea da, eta nahas daitezkeen perretxiko batzuen arteko desberdintasunak erakusten ditu.

Oharra: Ikasleren batek ataza hau etxean egin nahiko balu, **15. bideo-pasartea**ren kopia egin beharko zenioke.

¹⁵ Perretxikuak. *Elkar*

3

Ataza: irratsaioa prestatu

- Ikasleei esango diegu irratsaio bat prestatu behar dutela binaka. Ikasleetako bat kazetaria izango da eta bestea perretxikotan aditua. Informazioa "Hasi da denboraldia... perretxiko gutxirekin" artikulutik¹⁶ aterako dute, nahiz eta atazan zehar ikasitakoa ere tartekatzen ahal duten. Gidoi bat ere prestatuko dute, irratsaioan zehar laguntzeko. (25')
Oharra: Ohartarazi behar zaie jatorrizko testua azalpenezkoa dela eta haiek irratsaioarako elkarriketa bihurtu behar dutela. Era berean, benetako irratsaioen egiturari (aurkezpena, garapena, amaiera eta agurra) erreparatzeko esango diegu eta egoki aplikatzeko.
Kazetariaren rolari dagokionez, ez dadila izan galdetzaile hutsa, protagonismoa har dezala irratsaioan.

Azalpena

Aurreko guztia prestatu behar dutenean, beste bikote baten aurrean egingo dute antzezpena. (10')

Feedbacka

- Bikote bakoitzak, beste talde baten antzezpena entzun eta gero, balorazioa egingo du liburuko fitxa erabiliz. Ondoren, balorazioaren berri emango diote elkarri. (10')

HORMA-IRUDIA

Ikasleek horma-irudirako perretxiko baten argazkia jarri behar dute. Argazkiaren ondoan, perretxikoaren izena eta ezaugarriak ez ezik, bestelako berezitasunak ere jarriko dituzte: non aurkitu daitekeen, noiz, jangarria den ala ez, etab.
Argazkia beraiek ateratakoa bada hobe; bestela, egunkari edo aldizkarietan bilatu lezakete.

¹⁶ Asier Errazti. Hasi da denboraldia... perretxiko gutxirekin. *Euskaldunon Egunkaria* 1999-09-05

Helburuak:

- Animu egoeraren inguruko esamoldeak ezagutzea eta, beroriek erabiliz, egoera hipotetiko batzuen aurrean nola jokatuko luketen adieraztea.
- Artikulu batean udazkeneko depresio eragileak bilatzea eta norberarengan duten eragina azaltzea.
- Zenbait aipu xelebre irakurritakoan, nork berea idaztea.
- Mapa semantiko bat aztertu eta nork bere jakintzaz aurreikuspenak egitea.
- Entzundako informazioarekin mapa semantikoa osatzea eta aurreikusitakoarekin alderatzea.

Zertan den:

- Udazkeneko tristura dela-eta, animu egoerak izango ditugu hizpide ataza honetan. Esamolde batzuetatik abiatuta, gaian zentratuko gara; ondoren, *Egunkariako* artikulu batean udazkeneko depresio eragileak bilatu; eta, azkenik, depresioari buruzko irratsaio baten informazioa jasoko dute, ikasleek mapa semantiko bat osatuz.

PROZEDURA:

1

Atazaurrea: esamoldeak landu

- Binaka jarrita, ikasleek beren liburuko esamolde-zerrenda aztertuko dute eta zein multzotan jarri erabakiko dute: batean egoera atsegina eta bestean egoera desatsegina adierazten dutenak. (10')
Oharra: Esamolde horietakoren bat, bai batean bai bestean jar daiteke.
- Argitu zalantzak denon artean. (10')

Ataza: egoeren aurrean nola jokatu

- Ikasleek, banaka, liburuko egoera bakoitzari aurreko zerrendako esamolde bat egokitu behar diote. (10')
- Gero, hiru edo launaka jarrita, egoera bakoitzaren aurrean nola erreakzionatuko luketen adieraziko dute. (20')

2

Atazaurrea

- Liburuko sarrera irakurrita, udazkenean bereziki tristatzeko edo deprimitzeko hiru arrazoi pentsatuko dituzte ikasleek, hirunaka jarrita. Ondoren, denon artean komentatuko dira. (5')

Ataza: artikulua irakurri eta depresio eragileak bilatu

- Ikaslearen liburuko artikulua¹⁷ irakurri eta koadroa osatuko dute, depresio eragileak idatziz. (15')

¹⁷ Pello Argiñarena. Udazkena, gora bihotzak! *Euskaldunon Egunkaria* 2000-10-20

Azalpena

- Hirunaka berriro, artikulua adierazten dituen motibo horiek zenbaterainoko eragina duten euren adieraziko diote elkarri. (10')

Feedbacka

- Taldeetan ateratako ondorioak denon aurrean azalduko dituzte. (10')

Atazaostea: pentsamendu xelebre bat idatzi

- Ikaslearen liburuan dauden "bokadiloak" irakurri eta komentatu ondoren, nork berea idatziko du. (15')
- Denon aurrean ozenki irakurrita, xelebreena edo onena hautatu beharko da. (10')

3

Atazaurrea: mapa semantikoa aztertu eta aurreikuspenak egin

- Esan ikasleei, depresioari buruzko irratsaioa entzun aurretik, beren liburuan duten mapa semantikoari begirada bat emateko. Binaka jarrita, mapa komentatuko dute, haien ustez, puntu horien gainean esango dutena aurreikusiz. (5')

Ataza

- Irratsaioa¹⁸ (**15. bideo-pasartea**) entzun ahala, mapa osatzen saiatuko dira. (15')

Feedbacka

- Lehengo bikoteak elkartuko dira eta, aurreikusi dutena bete den ala ez komentatzeaz gain, jasotakoa erkatuko dute.

Zuzenketa-orria

Ikus hurrengo orrialdean

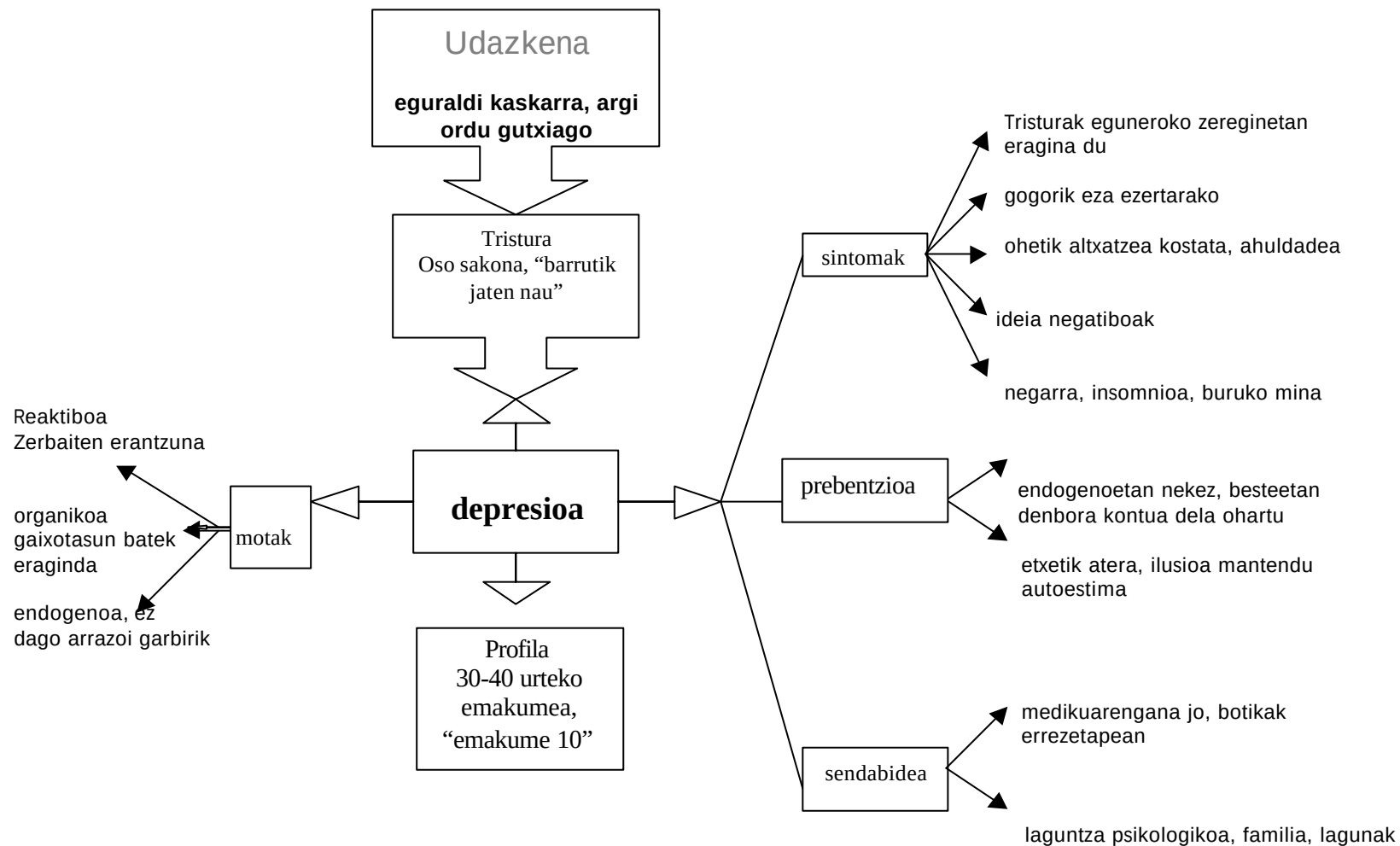
Atazaostea

- Depresioaren sintomak irakurri eta komentatu launakako taldeetan zein neurritan jasaten dituzten beraiek, edo inoiz horrelakorik gertatu zaien.

HORMA-IRUDIRAKO LANA

Depresioaren gaia berez nahiko depresiboa denez, ikasleei alderdi positiboari begiratzeko esango diegu. Alegia, deprimitzeko arrazoiak bilatu beharrean, pozteko motiboen bila jarriko ditugu. Hartara, ikastunitatea bukatu bitartean gertaturiko albiste onen bildumatxo bat egitea proposatuko diegu. Albisteak titularretan biltzea aski izango da, baina gero albistearen mamia ere azaldu beharko dute. Bilduma horretatik bat edo bi hautatuko dute taldekideen artean eta horixe jarriko dute euren horma-irudian. Berri hori hautatu izanaren arrazoiak azaldu beharko dituzte.

¹⁸ Depresioa. Amagoia Muruamendiaratzekin elkarriketa. *Lauretan Babel*. Euskadi Irratia

Helburuak:

- Irudi baten inguruan egindako hipotesietan oinarrituta, honen azpian agertzeko testu egokia idaztea.
- Gauzei irudimenezko erabilpenak bilatzea.
- Zeregin konkretu baterako egokiak diren gaiak aukeratzea zerrenda batetik eta ikaskideekin ados jartzea.
- Sortzen ditugun hainbat gairen iraupenaz gogoeta egitea.
- Idazkera egoeraren arabera aldatu egin behar dela kontuan hartuta, irakurritako artikulua berridaztea.

Zertan den:

- Udazkeneko giroa adierazten duen irudi batetik abiatuko dira ikasleak, hostoen zeregina egungo gizartean aztertzeko. Gero, hostoak biodegradatzeko denbora eta guk sortzen ditugun hainbat hondakinena konparatuko dituzte. Bukatzeko, testu batean oinarrituta, hostoen erorketaren zergatia azaldu beharko dute.

PROZEDURA:

1

Atazaurrea: usteak, hipotesiak egin

- Ikasleak, binaka edo hirunaka, aurrean duten argazkiari erreparatu eta galderei erantzuten saiatuko dira. (10')

Ataza: argazkiari testua jarri

- Emandako erantzunetan oinarrituta, ikasleei testu labur bat idaztea eskatzen zaie, baita artikulurako titulua ere. Lan hau bakarka egin behar dute. (10')

Feedbacka

- Jatorrizko artikulua¹⁹ irakurriko dute, nork berearekin aldera dezaten. Kontuz, testuaren hasiera nahiko poetikoa da eta guk ikasleei ez diegu horrelakorik eskatu. (10')

Gramatika eta diskurtsoa: hiztegia sailkatu

- Hostoen bi alderdiak islatzen dituzten hitzak bilatuko dituzte testuan. (15')

Zuzenketa-orria

KALTEA: hiriko giroa	MESEDEA: basoko giroa
➤ Egun hostoek kalte besterik ez dute egiten ➤ Kalean zikinak dira, basak, irristagarri, arriskutsu. ➤ Ez dira erosoak ➤ Enbarazu egiten digute ➤ Agudo erretiratu beharrekoak ➤ Erratzatu beharreko natur puskak dira ➤ Hirian gaudela azpimarratzeko derrigor eskobatzeko zaborra ➤ Platanoak ez ezik, marugatzeak ere deserosoak dira oso ➤ ... dira lan gehien ematen dutenak	➤ Basoan onddo beltzen estalpe dira ➤ Basakatuen babesleku ➤ Katagorrien gozamen ➤ Artzain txakurren eromen ➤ Garai batean aziendaren oherako erabiltzen ziren

¹⁹ Alberto Barandiaran. Hosto festa. *Euskaldunon Egunkaria* 2000-11-28

2

Atazaurrea

- Arestian irakurritako testuan hostoen erabilera batzuk agertzen dira. Ikasleek hiru erabilera gehiago bilatuko dizkiete hostoei. (5')
- Jarraian, **16. bideo-pasarte**a ikusiko dute. Bertan agertzen da Gasteizko parkeetan hostoak nola biltzen dituzten eta beraiekin zer egiten duten. Ikusi ondoren, honi buruzko iritziak emango dituzte denon aurrean. (10')

Ataza: hondakin egokiak aukeratu

- Ikasleek liburuan duten zerrendatik konposta egiteko egoki ikusten dituzten gaiak aukeratuko dituzte. Ondoren, ikaskide batekin alderatuko dute egindakoa. (10')

Feedbacka: artikulua irakurri eta zuzenketa egin

- Ikaslearen liburuan dagoen artikuluan²⁰ argi geratzen da zein diren egokiak eta zein ez. Irakur dezatela. (10')

Zuzenketa orria

Egokiak	Desegokiak
Ilea, fruitu hondarrak, lastoa, arrautza azalak, hostoak eta belarra, egunkariak, kafe hondarrak, kartoia	Botilak, latak, koloredun aldizkariak, tetrabik-ak, errautsa

Atazaostea: usteak, hipotesiak egin, arrazoiak eman

- Ikasleek bi zutabetan dauzkate hainbat hondakinen zerrenda eta hauetako bakoitzak biodegradatzeko behar duen denbora. Eginkizuna bi informazioak lotzea da. (5')
Oharra: Aditua izan ezean, zaila da erantzun zuzenak aurkitzea; beraz, hipotesiak egiteko ariketa aproposa izan daiteke hau.
- Gaiari buruz dakitena komunean jarri ondoren, zuzenketa irakaslearekin batera egingen dute. (10')

Zuzenketa orria

Hondakina	Biodegradatzeko denbora
Paperezko mukizapiak	3 hilabete
Beira	4.000 urte
Zigarrokinak	1-5 urte
Pospoloak	6 hilabete
Laranja, platano, sagar azalak	2 urte
Pilak	inoiz ez
Kontserba latak	50 urte
Aluminiozko latak	500 urte
Plastikozko poltsak	10-20 urte
Plastikozko ontziak	20-30 urte

²⁰ Etxean konposta egin. *Euskaldunon Egunkaria* 1999-06-04

3

Atazaurrea: testuaren ulermen zehatza

- Ikasleek liburuan duten artikulua²¹ irakurri behar dute. Testua, berez, zaila delako, irakasleak puntu ilunak argitzen lagunduko die ikasleei. Hala ere, denek behar bezala ulertu dutela ziurtatzeko, ahozko laburpena egiteko eska dakieke. Edonola ere, irakasleak ikusiko du beharrezkoa den ala ez. (20')

Ataza: *jakingarria* atala irakurri eta idatzi

- *Egunkariako "Jakingarria"* atalean agertzeko artikulua idatzi behar dute. Ikasleak motibatzeke, ikustarazi behar zaie idazkera mota desberdinak daudela eta hartzailerearen arabera testua egokia ala desagokia izan daitekeela. Esaterako, arestian irakurritako artikulua ez luke eguneroko hedabideetan agertzeko lekurik izenen, zientifikoegia, serioa eta zaila delako pertsona arrunt batek irakur dezan. Beraz, guk informazio hori eman nahi badugu, moldatu egin beharko dugu. Horixe da, hain zuzen ere, artikulua berridaztearen arrazoia. Ikaslearen liburuan agertzen diren *Egunkariako* bi ereduak^{22/23} emanen digute erabili behar duten estiloaren eta egituraren nondik norakoa. Hauek irakurri ondoren hasiko dira beraia idazten. (25')

Feedbacka: idazlantxoaren zuzenketa

- Ikasleek elkarri zuzenduko dizkiete gramatika eta estilo kontuak. Horretarako, beren liburuan koadro bat daukate, non zuzenketa gidatzeko baliagarriak izan daitezkeen puntuak agertzen diren. (15')

HORMA-IRUDIRAKO LANA

Ikasleek beren herriko parke baten argazkia erantsiko diote horma-irudiari (udazkenean aterea bada, hobe). Parke edo txoko horren azalpena eman beharko dute gero: parkearen historia, noiz sortu zen, azken urteotan aldaketarik izan ote den, zer zuhaitz mota dauden bertan, eta abar. Horma-irudiaren azalpenaren egunera arte izango dute dokumentatzeko eta informazioa bilatzeko denbora.

²¹ Udazken Koloretsua. Gaztelhuyar 2000ko urria

²² Tximinoek zergatik jaten dituzte bananak? *Euskaldunon Egunkaria* 2000-12-28

²³ Zergatik esaten da katuek zazpi bizitza dituztela? *Euskaldunon Egunkaria* 2000-12-13

3. Eranskinak

1. HIRU PERRETIXIKO (FITXAK)

Amanita phalloides Link.: Fr.

Sin.: Agaricus bulbosus Bull.

Eusk.: Hilkorra, Hiltzaile berdea. **Cast.:** Oronja verde, Seta mortal, Cicuta verde. **Cat.:** Farinera borda, Farinot. **Fr.:** Amanite phalloide, A. bulbeuse, Oronge verte, Oronge cigué verte.

Udan eta udazkenean ateratzen da, taldeka, "sorginen korroan" edo lerroan bai hostozabal eta bai koniferoen basoetan.

Txapelak 12 cm-rainoko diametroa du. Txapeleko azala, distiratsua eta satinatua da lehor dagoenean. Kolore aldakorra du, gehienetan olibaka edo berde-horiska. Orriak hertsia eta libreka dira. Hanka zilindrikoa da eta oinaldera eta lodiagoa. Bukaeran bolba zurixka, zabal eta elastiko bat du. Hankaren azala zurixka da eta tigrearen antzeko zerrenda hori-berdekak ditu. Goialdean eraztun zabala du, erabat zuria. Mami zuri eta hauskorra. Ia ez du usainik alea gaztea denean, baina heldua denean, txarra.

Kasu perretxiko hilgarri honi! Perretxikoak biltzen hasi aurretik, oso ongi ezagutu behar da derrigorrez espezie hau. Asko ateratzen da eta perretxikoak jateagatik heriotza dakarten pozoiduren %90 eragiten du.

Russula berde jangarriekin, gibelurdinarekin alegia, nahas daiteke.

Entoloma lividum(Bull.). Quél.

Sin.: Entoloma sinuatum (Bull.: Fr.) Kumm. – Entoloma fertile. Gill.

Eusk.: Maltzurra. **Cast.:** Seta engañosa, Entoloma lívido. **Cat.:** Fals carlet esblanqueit. **Fr.:** Entolome ou Rhodophylle livide, Le perfide, Jaunet.

Perretxiko mardul eta sendoaren itxura du. Txapelak 15 cm-rainoko diametroa du. Txapeleko azala perla-gris eta beix koloreen tartekoa eta leuna da. Ertz altzoduna, eta ale gazteek biribilkatua. Orriak erdi hertsia dira. Hauen erpina ez da hankaraino ailegatzeko, libreka dira beraz. Hanka mardul, lodi, gogor eta zurixka da. Zahartzerakoan horitu edo ilundu egiten da. Mami trinko, gogor eta zuria. Irin freskoaren usain eta zaporea.

Kasu perretxiko honi! Arrazoi osoz bataiatu izan da "Maltzur" izenez, Euskal Herrian perretxikoengatik gertatu diren pozoidura gehienek (%90) eragilea baita; izan ere, oso erraz nahasten baita ilarrakarekin. Oso arrunta da. Udan eta udazkenean ateratzen da eskuarki haritzen eta pagoen azpian. Negu epel baten ondoren, perretxiko hau maiatzean ere atera dela egiaztatu dugu eta, "Udaberriko zizak" direlakoan, pozoidurak gertatu dira.

Macrolepiota procera (scop.: Fr.) sing

Sin.: *Lepiota procera* (Scop.: Fr.) S.F. Gray

Eusk.: Galanperna jangarria, Aparnekia. **Cast.:** Apagador, Matacandelas. **Cat.:** Patinello, Paloma, Apallums, Cogomella. **Gall.:** Zarrota, Choupin, Choumelo, Patamela, Cogordo, Pan de lobo, de cobra, de sapo, de culebra. **Fr.:** Parasol, Lépiote élevée, Coulemelle, Couleuvré, Nez de chat.

Oso perretxiko handia da, itxurosoa. Hasieran bere txapela konikoa da, gero ganbila eta azkenik gutxi gorabehera laundua eta 30 cm-ko diametrokoa. Txapelak ezkata marroiak ditu, eta erdian titi marroi iluna. Hanka luzea eta fina da, 20-30 cm bitartekoa. Goialdean eraztun bikoitza du, eta hanka guzian barrena irristatuz mugi daiteke. Mamia mehea, elastikoa eta zuria da eta ebakitzerakoan ez da gorritzen. Usain eta zapore atseginak ditu.

Oso arrunta da. Udan eta udazkenean ateratzen da, bai hostozabal eta bai koniferoen baso argitsuetan, eta baita bide ertzetan ere, iratzeen artean, eta belardi edo larreetan.

Jangarri bikaina da, baina hanka kendu behar zaio, zuntzekoa baita. Lehen, Arabako hiriburuan izan ezik, ez zen Euskal Herrian galanperna jaten, baina mikologi lehiaketak egiten hasi zirenean, orain dela 30 bat urte, leku askotan hasi ziren biltzen eta ezagutzen. Gaur egun Euskal Herrian gehiago batek jaten du.

2. BIDEO-PASARTEAK

A ATAZA: UDAZKEN KOLORETAN

1. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 6' 26'' (dokumentu biltegia 544)

Udazkena Parisen...

- Esataria ...hogeita sei ordu barru iritsiko da udazkena. Bai, badakigu, liburuetan gehienetan irailaren hogeita batgarrenean iristen dela esaten digute baina Pello Zabalak gaur saioaren hasieran azaldu digun bezala ez da beti horrela gertatzen eta aurten bisurtearen atzetik gatozelako bueno ba bihar iritsiko da. Zer egingo diogu ba? Baina guk udazkena nolakoa izango den eta nola datorren ikusi nahi dugu gure dorretik.
- Egia esan, orain dugun giroari eusten baldin badio giro bikainean etorriko dela esango dugu... sekulakoa dagoelako, bikaina da hor, arratsaldean kanpoan. Baina hemen nola iritsiko den jakin baino nahiago dugu hasteko behintzat kanpoan nola etorriko den jakitea.
- Esate baterako Venezuelen, Venezuelen udazkena ez, izatekotan udaberria etorriko da, ala? Ba hori jakin nahi dugu, Venezuelen urtaro berria agurtuko duten ala ez.
- Esataria Aitziber Azkondo, egun on!
- Aitziber Egun on!
- Esataria Zer moduzko giroa daukazue gaur Caracasen?
- Aitziber Ba gaur argitsu dago, zeharo eguzkitsu. Bai, bai, oso ondo, Suposatzen da oaindio urrian ez, irailean gara ezta?
- Esataria Irailean gaude bai. Oraindik bai. Gutxi falta zaio baina iraila da oraindik
- Aitziber Eta suposatzen da, ba... e... eurite sasoia dela, baina bueno momentuz nahiko ondo, batzuetan esaten datzut, eurixa egiten dau, sekulako zaparrada hamar minutuz, baina gero, ba, beno sekulako eguzkixa hondartzara joateko moduan.
- Esataria Zer nolako inbidia ematen diguzun Aitziber!
- Aitziber Bai, hemen ez dago sasoirik, hemen dena da eurite sasoi eta lehorte sasoi eta normalean eurixa be asko ez dau itten, eta lehortearen be, ba bueno ondo ez?
- Hemen daukagu udea, osea esango nuke nik neretako, hemengoendako denak igartzen dabe aldaketa batzuk ez? Baina neretako etorri ahal zarete zeharo pozik ze urte guztia, hilabete guztiak, ba eguzkixa, plaiara joateko moduan astebukaeraero.
- Esataria Beraz urte guztian manga motzetan joaten zarete hor.
- Aitziber Ba bai.
- Esataria Hala ere, hangoek igartzen dute udaberria hasi den ala ez? Venezuelen, esate baterako, gaur hasi da udaberria? Edo udaberriak ez dauka hor hasiera jakinik?
- Aitziber Ez dauka hasiera jakinik. Esango nuen nik. Atzo egon ginen hortaz gainera berba itten lagun talde bat eta hemen lehen esan duten moduan daukazu eurite sasoia edo ekainetik abendurarte eta azaroa eta abendua normalean euri asko ez dau itten nahiz eta joan zen urtean sekulako uholdeak egon ziren hemen ez? Vargas inguruan. Eta gero ja, abendutik maiatza ingururarte izango da lehorte sasoi. Lehorte sasoi...
- Esataria Olatz Arrieta, New York, arratsalde on!
- Olatz Bai, kaixo. Arratsalde on!
- Esataria Zer moduz?
- Olatz Ba, beno, ondo, beharko!
- Esataria Beharko? Zergatik?

Olatz Beharko osteguna delako eta...
 Esataria Beno, bai, esan beharko, ezta? Asteburua ere badator...
 Olatz Bai, badator.
 Esataria Badator, gutxi falta da... eta udazkena ere bai, badator. New York-en polita al da?
 Olatz Bai, bai, oso polita da, nahiz eta, beno, aurten nola ez dugun udararik izan... ba, ez dakit hainbeste apreziatuko dugun, ez?
 Esataria Udararik ez duzuela izan? Zer da, ez duzelako oporrik izan edo eguraldia ez delako oso atsegina izan?
 Olatz Beno, biak, ez oporrik eta ez berorik, ez? Oso uda arraroa egin du eta ez du, hola, bero asko egin; euria asko egin du eta, beno, egun triste asko izan ditugu, ez?
 Esataria Eta bestela, udazkena normalean, urte normal batean, nolakoa izaten da New Yorken, Olatz?
 Olatz Ba, oso polita izaten da. Niri gehien gustatzen zaidan sasoia negua izaten da, elurrarengatik, eta hori, baina oso polita izaten da Nueva Yorken udazkena, oso temperatura majoa egiten duelako, ez duelako euri asko egiten eta, beno, gero ez dakit, badirudi argi berezi bat dagoela, ez? Eta, beno, niri asko gustatzen zait.

Esataria Vanesa Sanchez, arratsalde on, Paris!
 Vanesa Kaixo, arratsalde on!
 Esataria Zer moduz, Vanesa?
 Vanesa Ongi, eta zuek?
 Esataria Ondo. Olatzek esaten du oso ondo osteguna delako eta asteburua badatorrelako. Vanesa, Parisen udazkena izango da bikaina, ederra.
 Vanesa Bai, udazkena da eta gainera gaur ikusi ditut lehenengo gaztainak lurrean, o sea ke, honek esan nahi du udazkena...
 Esataria Badatorrela.
 Vanesa Hasi dela ja.
 Esataria Bai, bai.
 Vanesa Baina gaur ikusi ditut, e? Atzo, adibidez, ez nituen ikusi kaletik.
 Esataria Igoal ez zenuen begiratuko. Egun batetik bestera... Beno, esaten dute urtarorik politena Paris aldera joateko udazkena dela, zergatik?
 Vanesa Ba, beno, lehenengo eta behin, Paris oso polita delako edozein... urteko edozein hilabetean, baina nik uste dut, beno, ez dakit, Paris ezagutzen dutenentzat, ba, beno, edo ezagutzen ez dutenentzat ere bai; beno, Parisko arkitektura, hola, arkitekturak kolore gris bat dauka eta nik uste dut udazkeneko eguraldiarekin batera datorrela, ez? Eta, ez dakit, bai, oso garai berezia da; gainera, ba, o sea, kultur giroa berpizten da oporren ostean eta... uste dut gauza pila bat elkartzen direla, eta horregatik izango ote da Paris udazkenean, udazkena bisitatzeko momenturik egokiena.
 Esataria Nik ez dakit, baina gogoia sartu zaigu, e? Zuk esandakoa esan eta gero, agian, egingo dugu bueltatxo bat.
 Vanesa Olatz, badakit New Yorken udazkenari buruzko film bat ere baduzuela, ezta?
 Esataria Bai, ba, juxtu orain, egun hauetan, orain dela aste pare bat estreinatu zuten *Udazkena New Yorken* izeneko pelikula, Richard Gere eta Winona Rider-en pelikula, zera da, erromantiko horietako pelikula bat, eta, beno, udazkenean gertatzen da eta... eta, beno, ba, Central Park, ba, beno, mila aldiz pelikuletan agertzen den Central Park agertzen da, eta, beno, gehienetan agertzen den bezala, ez? Udazkenean, beno, hosto guztiak erortzen direnean eta, beno, ba, hola, kolore izugarriak dituen alfonbra moduko bat bezala dagoenean, ez? Central Parken, eta juxtu pelikula horretan hori agertzen da, eta, beno, *Cuando Harry encuentra a Sally* pelikulan ere... eszena berdina agertzen da, ez? Eta juxtu pelikula hori orain ematen ari dira, eta nik uste dut hori dela New York-eko...

2. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 2'39" (lehen zatia)

Benito Lertxundiren *Auhen sinfonikoak* diskoaren aurkezpena

Aurkezlea Benito Lertxundi, kaixo, gabon!

Benito Kaixo, gabon!

Aurkezlea Eskerrik asko bereziki Bertatik Bertara etortzeko gonbiteari bai esateagatik, e?

Benito Eskerrik asko zuei

Aurkezlea Ez zara zu, ba, komunikabideetan eta ateratzea gustatzen zaien horietakoa, ezta?

Benito Beno, baino holakorik egin behar baldin bada egin egiten da. Ez dago bat ere arazorik.

Aurkezlea Eser zaitez, gurean, hemen patxadaz hitz egiteko. Aizu, atzo zure diskoa, atzo bertan eraman nuen etxera. Badakizu, guk egunero-egunero saio egiten dugula, eta, eta gauean ipini nuen eta, bueno, gaueko lanerako oso aproposa deritzot zure lanari e?

Benito Bai, bueno, nik uste dut e tradizioz pixka bat jendeak hori pentsatzen duela, agian oso gautarrak direla nire kantak. Nik hala disko bat horrelaxe titulatu nuen, ez? Gaueko isilen baladak, ez? Bai, nik uste dut gehiago direla intimidaderako, eta, bai, hola pixka bat, bueno, bakardadean zaudenean eta, bueno, hausnartzeko nahiko kantak direla, osea, gautarrak, ez?

Aurkezlea Auhen sinfonikoa. Bueno, beharbada. zuberotarrak bagina, auhen egin beharko genukeen ongi ahoskatzeko ez? Nik uste det jende askok ez dakiela oraindik ere auhen hori zer den, aien edo... nolabaiteko kexua? E.. nola esango zenuke, sinfonikoa, nolatan aukeratu zenuen hitz hori?

Benito Bai, bueno, nik uste dut hori esanahia nahiko zabala duela ez? Baina, nik pixka bat erabiltzen dut erdaraz lamento esaten den hori adierazteko, ezta? Auhen , auhena, ba nire tristezia ba askotan badira holako gauzak, nire tristezia, ahoan auhen bihurtu zen, ez?

Aurkezlea Orain ere zera samarra datorkigu, melankoliko samar, Benito?

Benito Ez, bueno...

Aurkezlea Baduzu fama hori, fama zertxobait ezta? Ildo zera bat, ez?

Benito Nik adibidez beti esaten dut, adibidez, nik oso txikitatik, betidanik joera izan dut, ez? Niri gustatzen zaizkidan musikak eta kantak eta gehien bat hola modu txikian esaten den hori ez? Hau da, tristezia kutsu horrekin datozenean, ez dakit, politagoak, ederragoak iruditzen zaizkit, sarkorragoak egiten zaizkit. Eta gainera, e, jendea, baita ere jendea, normalean, bizitzan oso alai eta oso kontent eta oso, ez dakit, sutsu eta dagoenean baino hola pixka bat, oiño(?) pentsakor eta zerbaitekin dagoenean e.. ederrago egiten zait, harremanetara ere iruditzen zait askoz ere tinkoagoa edo, hurbiltzeko moduko egoera dela iruditzen zait, ezta? Orduan hemen dauden kantak, ia denak, ez denak baino ia denak, badute joera hori, ezta? Pixka bat auhen, auhen kutsu hori badute, eta izen bat bilatu behar zen eta hori eman nion.

3. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 1' 9" (bigarren zatia)

Benito Lertxundiren *Auhen sinfonikoak* diskoaren aurkezpena

Aurkezlea Udazkena maite al duzu Benito?

Benito Bai, asko gainera.

Aurkezlea Bereziki? Uda baino gehiago? Udaberria baino gehiago? Ala..

Benito Ezberdina. Ni, ni, ba... badakizu, uda da oso, oso gorputzari eta oso nolabait e... salbai, salbai mundua da, ez? Pixka bat, e, badakizu hondartza dela, mendia dela, hau dela, kirola egitea dela, ez dakit, eguzkia... aldiz, ni barnetik pixka bat udazken, udazkentarra (sic) naiz, eta... baita ere maite dut negua, e, ez dakit,

pixka bat hola, hola, nahiko bakartia nola naizen, orduan pixka bat bakardadeko gune hori hobeto eskaintzen (?) ote dit niri iruditzen zait. Bestea da askoz ere festa giroa, kanpora begira gehiago da uda, ez? Nahiz eta uda ere gustatzen zaidan noski.

Aurkezlea Batez ere Orion gainera, ezta?

Benito Hori da.

Aurkezlea Udan, ua!

4. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 3' 20"

Udazken koloretan kanta (irudirik gabe)

5. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 3' 20"

Udazken koloretan kanta (bideoklipa)

B ATAZA: ZINEA ZINEZ

6. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 3' 28''

Donostiako Zinemaldia

Konturatu al zarete azkeneko bi Donostia sariak lortu dituzten aktoreek, Susan Sarandon eta Al Pacino berak, oraindik ez dituztela hirurogei urte bete? Ez da, ba, izango gure antolatzaileak beldurtu egin zaizkigula azkenik saritu zituzten laurogei urtekoak, Bette Davies eta Lana Turner kasurako, saria jaso eta handik gutxira hil zirelako? Tira, guk ez dugu maltzurak izan nahi, baina zinemaldiko historiaren albuma ireki eta Lana Turner topatu dugulako egin dugu gogoeta hori. Baina zintzo jokatzekotan, esan beharra dago Harrison Ford eta Gregory Peck ere bertan topatu ditugula eta horiek primeran, osasuntsu dabilta oraindik ere. Aipaturiko hiru horiexek izango dira gaurko zinemaldiko istorioen protagonistak.

Irudi honek hemeretzi urte ditu, Carry Fisher eta Harrison Ford dira hor ikusten ditugunak. 1997an etorri ziren *Izarretako gerra* aurkeztera, eta dozena erdi bat autografo sinatuta joan ziren Donostiatik. Gezurretan ari garela pentsatuko duzue, baina egia esan, inork ez zien jaramonik egin, batez ere Harriari. Ford, gainera, arotz lana utzi eta aktore hasita zegoen orduantxe. Pentsatzekoa da hilabete batzuk geroago filma momentuko pelikularik ospetsuena bihurtu zenean batek baino gehiagok atzamarrak ere jango zituela.

Eta hor duzuen hori berrogei eta berrogeita hamarrek hamarkadetako sinbolo sexuala da, Lana Turner, laurogeita hamalauko Donostia saria. Karakter gogorreko emakumea zela erakutsi zuen. Zinemaldira etorri zenean esan zuen Mickey Roon ikusten bazuen, bera ere edizio hartan baitzegoen, aho handi horri muturra txikituko ziola. Antza, aktore txikia, han eta hemen kontatzen zebilen Turnerrekin ohean izan omen zituen gorabeherak. Antolatzaileek ondo lotu zuten guztia izar biek bat ez egiteko, eta guk argazki eder bat egiteko aukera galdu genuen. Lana Turner gure artean egon eta hilabete batzuetara hil zen. Eta, jakina, zinemaldiak gonbidatutako aktoreei azken agurra egiten zien legenda zabaldu zen.

Baina fama txar hori egia ez dela lasai esan dezake Gregory Peckek. Laurogei eta bat urte ditu eta hor dabil lanean. Gainera, badira hamar urte gure artean egon zela. Berak hartu zuen lehenengo Donostia saria. Hemen izan genuen bitartean, Gregory Peckek erakutsi zuen gizon prestua zela. Beti alai eta galdera guztiei erantzuteko prest agertu zen. Joan zenean, zinemaldiaren enbaxadorea izango zela zin egin zuen eta bete du hitza, etorri diren izarretako asko berak aholkatuta etorri baitira.

7. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 10'

Alberto Irazuren solasaldia

Kazetaria Bueno, ba, orain laburmetraiak alde batera utzi eta luzemetraiei begira jarriko gara. Asteburu honetan Euskal Herriko zinema areto nagusietan estreinatuko diren pelikulen zerrenda hartu eta zuzenean Alberto Irazurengana goaz. Alberto Irazu ezagutzen duzue, ezta? Bera da guretzako zinera joaten dena, berak ikusten ditu estreinatu berri-berri diren pelikulak gero guri merezi duen ala ez kontatzeko, eta bera da larunbatero hamaikak jo eta berehala gurekin izaten dena honen berri emateko.

DINOSAURIO

Kazetaria Egun on deizula Alberto!

Alberto Egun on!
 Kazetaria Berandu oheratuta atzo ere?
 Alberto Bueno, pixka bat baino...
 Kazetaria Zein pelikula ikusi zenuen?
 Alberto Ba, dinosauro artean ibili ginen atzo.
 Kazetaria Ui! Zer beldurra!
 Alberto Dinosaurio artean.
 Kazetaria Eta zer? Merezi izan zuen bidaiak ala ez?
 Alberto Bai, bai, merezi izan zuen.
 Kazetaria Bueno, ba dinosauroak daude gure zineetako pantailetan, oraintxe kontatuko digu Albertok zer pelikula den hori, merezi duen ala ez, noski. Estatu Batuetatik datorren pelikula da.
 Dinosaurios.
 Alberto Bai.
 Kazetaria Estatu Batuetatik.
 Alberto Hori da.
 Kazetaria Eta ondo egindako pelikula, Alberto?
 Alberto Oso ondo eginda dago. Walt Disney faktoria ahalguztidunean eginda dago, beraz, gaizki, hauek gauza gutxi egiten dituzte gaizki. Baina, bai, bai ikaragarri ondo egina dago. Dinosaurio hauek, bueno, bizirik daudela ematen du.
 Kazetaria Horrenbestearainokoa da?
 Alberto Bai, bai, baino benetan ondo egindakoa. Bueno, badakizu, teknologia aurreratuenak erabiltzen dituzte gaur egun eta ordenagailu bidezko animazioa egiten dute. Bere garaian lehendabiziko dinosauroak hola filmetan atera zirenetik, Harri Hausenek egiten zituenetik hango maketa txiki horiekin, baldar haiekin egiten zituztenetik, ikaragarri aurreratu dute eta hau benetan ikusgarria da. Alde horretatik behintzat oso ikusgarria da.
 Kazetaria Bueno eta istoriorik edo izango du pelikula honek ezta?
 Alberto Bai.
 Kazetaria Protagonistak eta, pixka bat aipatu beharko ditugu.
 Alberto Istorio honetako protagonista Aladar izeneko dinosauro bat da, ba, bere familia galdu duena eta tximu artean hazi dena. Eta, ba, meteorito erraldoi bat erori da mundura eta mundua, parte handi bat behintzat, suntsitu da eta hauek abiatu dira berriz ere, ba, bizi den munduaren parte horretara, ezta? Noek bere garaian herri judutarra gidatu zuen bezala, basamortuan barrena, hemen, dinosauro mordo bat, holako tribu handi bat, abiatu da basamortuan barrena bere bizilekua bilatzera. Eta holakotan, ba, holako filmetan gertatu ohi den bezala filmak funtzionatzeko behar dituen pertsonaia guztiak badira, ezta. Aladar dinosauroa bihotz onekoa eta onkotea da. Bada beste dinosauro eme bat oso begirada goxokoa eta ahots goxokoa eta Aladar maiteminduta dago harekin, tximu jostalari batzuk badira, dinosauro gaizto batzuk ere bai. Orduan esan nahi dut, filmari funtzionatu arazten dioten pertsonaia guzti horiek hor daude, ezta?. Eta istorioa oso sinplea da, baina ondo, ondo funtzionatzen duen filma da.
 Kazetaria Ondo funtzionatzen duen filma, ikusgarria...
 Alberto Oso ikusgarria. Bai, hasiera ikusgarriagoa du, bukaera baino, esan nahi dut hasierako puska beharbada erabat bisuala delako eta hitzik gabea delako. Oso-oso erakargarria da, eta gero pixka bat ilundu egiten da, estetika grisago bat hartzen du. Baina noski, mundua suntsitua dago eta oso berde ezin du izan irudi horrek, ezta? Orduan nahiko gris, baino, baino oso ondo dago. Niri gustatu zait.
 Kazetaria Bueno; bai, bai garbi esan duzu e? Horixe duela 65 milioi urte dinosauroak jaun eta jabe ziren mundu hartako pelikula da. Estatu Batuetatik etorria, "Dinosaurios". Erraza daukazue, Albertok esan duenez merezi du. Ikaragarria da oso. Walt Disney-n egina eta horrek bete garantia bat izaten du, ezta?
 Alberto Ba, hortxe, estreinaldia, estreinako aldiz emango da asteburu honetan Euskal Herriko zinemetan.

EGIAK EZKUTATZEN DUENA

- Kazetaria: Bueno, hurrengo pelikula inondik ere beldurrezko pelikula da.
- Alberto: Bai, musika horretarakoxe jarri digute.
- Kazetaria: Bai, ezta?
- Alberto: Bai, bai, bai.
- Kazetaria: Beldurrezkoa, zer ikusi behar ote dugu? Itxoin, baina ikusi aurretik esan diezaiegun entzuten ari direnei, gogoan baldin badute asteburu honetan zinera joateko, bueno, asteburu honetan ez, ezingo duzue joan, baina astean zehar zinera joateko gogoan baldin baduzue, Albertok ekarri ditu sarrerak, bai Donostia, bai Bilbo, bai Gasteiz eta bai Iruñerako. Deitu besterik ez duzue sarrera horiek lortzeko. Gure telefonoak libre daude horretarako 943 471020 eta 472030 libre daude. Nahi baldin baduzue deitu, izenak hartuko ditugu eta sarrerak banatu ere bai, ez? Hiriburu bakoitzerako bina sarrera dauzkagu, beraz, azkar-azkar ibili. Eta orduan, zer? Beldurrezko pelikula? Zer da hau? *Lo que la verdad esconde*?
- Alberto: Bai, "Egiak ezkutatzen duena". Eta, bueno, ba, hor bi aktore oso ezagunak dira elkarrekin; Harrison Ford eta Michelle Pfeiffer.
- Kazetaria: A ze bi!
- Alberto: Bai, urte asko behar izan dituzte beren... elkarrekin egiten duten lehendabiziko filma da. Urte asko behar izan dituzte, beraz, elkarrekin topo egiteko filma batean. Eta beldurrezko *thriller* bat da, etxe batean kokatua. Ba, bikote horren iraganeko gertakizun batzuk azalera aterako dituen eta susto handi samar batzuk emango dizkiguna; izan ere, ba Harrison Ford-ek antzeztu duen Norman, ez dakigu Norman Beiser-en(?) omenaldi txiki bat ez ote den izen hori, abenturaxo bat izan zuen bere garaian emakume batekin eta emakume hura modu misteriozkoan hil zen eta etxean uste dute haren mamua edo ibiliko dela. Beraz, azken urte hauetan *Sixth Sense* eta beste pelikula batzuen ildotik sortutako estilo horretatik, ezta? Mamua etxean daukagu eta...
- Kazetaria: Eta zer da, beldurrezkoa, beldurrezkoa?
- Alberto: Nik uste susto pare bat emango dizkigula film honek, bai. Zuzendaria Robert Zemeckis da eta, dioenez, elkarriketa batzuetan adierazi duenez filma honen inguruan Hitchcock-i omenaldi txiki batzuk egin nahi izan dizkio filma honetan, ezta? Eta esan dudan bezala lehenago ere Norman da protagonista Norman Beiser haren omenalditxo bat izan liteke eta beste zenbait pelikula hartuta, ezta? Baina, bueno, elementuak imajina ditzakegu
- Alberto: Etxean eta gero mamu bat hor daukagula
- Kazetaria: eta gero imajinatu behar da Harrison Ford eta Michelle Pfeiffer.
- Alberto: Hori da.
- Kazetaria: Ez da zail-zaila imajinatzea ere. Eta bueno, gero, ba, beldurrezko pelikula eta hortik aurrera ba norberak pentsatuko du zer pentsatu eta zer egin. "Egiak ezkutatzen duena", "*Lo que la verdad esconde*"
- Alberto: Hori da. Venezian eman zen eta Venezian egur pixka bat eman zioten.
- Kazetaria: A, bai?
- Alberto: Bai, kritikari horiek egur pixka bat eman zioten. Baina ez da izaten Venezia kritikariek printzipioz ongi hartuko luketen pelikula estilo hori. Beraz, erlatibizatu beharra dago.
- Kazetaria: Ja. Probatzea igual ez? komeni. Baldin eta beldurrezko pelikulak gustuko izanez gero behintzat. Hori ere hegoaldeko zinemetan asteburu honetan aurkituko duzue lehendabiziko aldiz. "Egiak ezkutatzen duena".

NEW YORK-EKO UDAZKENA

- Kazetaria: Aurrekoan Harrison Ford geneukan eta hemen Richard Gere.
- Alberto: Bai.
- Kazetaria: Handitik handira goaz, e?

Alberto Eta Winona Rider.
Kazetaria Eta hori?
Alberto Eta hauek ere lehendabiziko aldiz elkarrekin film batean. Begira, aste honetan hor izan dira bi bikote lehendabiziko aldiz elkarrekin ari direnak eta laurak izen handiak.

Kazetaria Bueno, hau da New York-eko Udazkena. Nolakoak ote dira udazkenak New York-en?

Alberto Ba segur aski oso politak izango dira.
Kazetaria Segur aski. Ikusiko genuke, e?
Alberto Bai eta politak hirian bai, baina istorio hau nonbait gogor samarra da, hil zorian dagoen emakume bat maiteminduko baita bere...

Kazetaria Zeinekin?
Alberto Sendagilearekin eta hor sortuko da bien arteko harreman tragiko samar bat.
Kazetaria Tipikoa
Alberto Beraz, dramaren ildotik doan film bat. Mukizapiaren joateko oso egokia eta Joan Chen aktore txinatarraren bigarren film luzea, eta dirudienez Manhattan-i eta, protagonismo handia ematen diona. Beraz, egin dezakegu negar pixka bat egin, gero Manhattan ikusi...

Kazetaria Denetarik pixka bat.
Alberto Horixe.
Kazetaria Oso ondo. Udazkena Nueva York-en edo Nueva York-en udazkena, ez dakit, *Otoño en Nueva York*, horrela titulatu dute, gure zinemetan, horrela aurkituko duzue Hegoaldean bederen. Eta hauek dira, hiru hauek, orain arte aipatu ditugun hiru hauek Albertok asteburu honetan hegoalderako aukeratu dizkigunak: Dinosaurios, Egiak ezkutatzen duena eta Nueva York-eko udazkena.

C ATAZA: DANOK GURA MAHATS-URA

8. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 1' 38"

Ardoaren bidea (Sarrera)

Toloñoko oinetan babestua Erremelluriko etxaldea dugu. Milaka urte dituen haitz honetan zulatutako dolareetan egin ziren Errioxa arabarreko lehenengo ardoak. Gaur Andre Mariaren ermitaren babesean daude, atsedean hartzen eta bikainago egiten Arabako ardorik preziatuenetarikoa. Akatsik gabeko marrazki hauek akuarela inpresionista biribilenak gogora ekartzen dizkigutenak Errioxa arabarreko mahastiak dira. Lur emankorrak, klima oparoak, esku trebatuek eta mimoek betetzen dituzte lur sail hauek urrezko mahats mordoz. Xake taula erraldoi honetan muino bakoitza gotorlekua da. Tontorretik inguruko lurak menpean daude.

Badira mila urte baino gehiago Antxo Handiak Nafarroako zaindaria deitu zuen gaztelua hemen eraiki zuela. Hemendik defendatu zuen Erreinu zaharra musulmanen erasoaldietatik. Biasteri harresiz inguratu zenetik gaur arte, herritarrek elkar lanean jardun dute eta herria garaiezin eta emankor bihurtu dute. Erdi Aroko kalekka estuen azpiak Gruyerreko gazta baten itxura du. Biasteri muinoa zulatzen duten katakonbaz josita dago. Zulo horietan gordetzen dira ardoz betetako upel preziatuak. Ibilgailuak ezin dira hiri gune honetan barneratu hondoratu ez dadin. Muino honen oinetan El Pradoko aintzira urezko paradisua da. Era askotako anfibio eta hegaztiekin hemen aurkitzen dute bizilekua neguan, mendi eta mahastien artean.

Duela hemezortzi mende iritsi ziren Arabara lehenengo mahatsondoak, baina ordena erlijiosoak izan ziren lantzen aurrenekoak Ebroren ertzetan. Eta elizgizon ikasi bat, Manuel Esteban Quintano izan zen Bordenetik Errioxa arabarrera ardoa egiteko modu egokia ekarri zuena. Teknika eta grina uztartuz, ehun urte lehenago zakar, gustugabe eta ahultzat jo zuten mama hura orain Europako onenetarikoa bihurtu da. Urreak adina balio du orain ardoak eta ondo babesteko bere izen onari dagozkion jauregiak eraikitzen dizkiote. Ardo bikainaz betetako laurogei ta hamar milioi botila baino gehiago ateratzen dira urtero Arabako mahatsondoetatik.

Eltziego erraz ezagut dezakegu San Andreseko dorre asimetrikoekin esker. Teilatupeetan ardoa gurtzen duten benetako santutegiak ezkutatzen ditu. Upeltegi historiko hauetan, Markesarenean esaterako, ganga ilunetan zehar ibili eta ehun urtetik gora duen erreserbako ardoa dastatzea ia-ia bizipen mistikoa da.

9. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 1' 28"

Ardo aukeraketa

Andoni	Aizue! Zuen baimenaz ardo tanta bat edanez hasi behar dugu gaurko saioa. Ardoa neurrian. Medikuek ere horrela esaten dute, neurrian ona dela. Julian Bereziartuak berak irratian ez dakit zenbat aldiz esan duen, hemen, gurean, telebistan. Otorduetan basoerdi pare bat ardo ona, aizue!, osasunerako mesede. Baina ardo ona den txarra den antzematen ba al dakigu? Guk uste, bai, asko dakigula, baina zenbateraino dakigu? Horretarako daude ikastaroak.
4.ikaslea	Ba, gustatzen zaizkit denak
Jose Mari	Txuriak, gorriak, beltzak...
4.ikaslea	Bai, segun ze janariekin bat
Jose Mari	Egingo dugu janari bat? Adibidez, berdura menestra bat.
4.ikaslea	Orduan beltza. Beltza pixka bat berria
Jose Mari	Bueno, ondoren, legatza labean.
4.ikaslea	Orduan txuria, txuria berezi.

Jose Mari Berezia.
4.ikaslea Bai, berezia.
Jose Mari Errioxakoa? Beste nonbaitekoa?
4.ikaslea Ez, agian "Rueda"
Jose Mari "Rueda". Bueno eta amaitzeko txuleta eder bat, idi txuleta. Horrekin zer?
4.ikaslea Orduan beltza, baina reserba on bat.
Jose Mari Reserba on bat. Zuk badakizu e?
4.ikaslea Bueno.

10. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 8' 36"

Telmo Rodriguez ardogilea

Kazetaria Utz itzazue nahasketa horiek eta gatozen berriro Soriatik Euskal Herrira. Lehen esan dizuet uzte, mahatsak eta ardo kontuak izango genituela. Ez gara mozkortuko ezta, Telmo?

Telmo Ez.

Kazetaria Telmo Rodriguez...

Telmo Hutsa, hutsa baina.

Kazetaria Botila behintzat ekarri duzu eta arriskua badugu e?.A! Hutsik al dago hori? A bueno, hortaz ez. Hortaz ez gara mozkortuko. Telmo Rodriguez enologoa da, enologoa zara eta ardo zaharrak berritzen ibiltzen da, edo birsortzen edo berriak egiten zahar haietatik. Zuk arte lanetan bezala errestiturazioa lana egiten duzu, pintzela eta mailutxoarekin, edo?

Kazetaria Bueno, badakizu lehenago, ba nik uste leku guztietan egiten zirela ardoak ez? eta ardo asko egin dira zeharo galdu edo... ez dakit, bai galdu, eta guk egiten duguna da saiatzen gera ordo on... denak ez ziren onak, baina ardo on batzuk ba pixka bat saiatzen gara pixka errekituratu edo halako ez dakit ez den arkeologia edo...

Kazetaria Arkeologia lan pixka bat bai.

Telmo ...gutxi gora behera. Bueno, baina nik uste dut mahastiak oraindik badaude eta orduan guk egiten duguna da mahasti horiek, este... mahasti horiekin ardo onak egin.

Telmo Orain egiten ditugu ardoak, ez dira, ez ditugu egiten abuztuan edo maiatzean. Eta egia da egon gara, ba zenbat? Uste dut hamaika ardo egiten...

Kazetaria Nondik zehar?

Telmo Hasi ginen Malagan abuztuan eta ja orain gutxi gora behera ja denak bukatu dira. Denak bukatu ditugu.

Kazetaria Malagatik Portugal aldera ere salto egin zenuten

Telmo Bai, bai

Kazetaria Han zer ardo klase ikusi zenuten edo egin zenuten?

Telmo Ba han, guk asko maite ditugu hango mahastiak, Douron. Eske guk lan egiten dugu adibidez, e... Duero ibaian, hasi ginen Ribera del Duero, Toron, eta pentsatzen genuen.

Kazetaria Toro Zamoran?

Telmo Zamoran, eta pentsatzen genuen oso polita zela handik salto txiki bat egin eta Portugalera. Ja, gero, ja han bukatzen da Duero ibaia. Eta orduan Douron izugarritzko, badakizu, izugarritzko mahastiak daudela. Oporto egiten dute eta guk pentsatzen genuen, ba mahasti horiekin, ba, ardo... bueno gu saiatzen dugun ardo gorri edo ardo beltzak. Posible ziela oso ardo onak egin eta bueno saiatzen ari gara.

Kazetaria Eta, hola atera al da?

Telmo Izugarriak.

Kazetaria Ardo onak?

Telmo Bai.

Kazetaria Bai?

Telmo Oso onak.

Kazetaria Zein da juxtu zuen lana? Lehen esan dugu hola pintzela eta martiluarekin arkeologoak bezala ibiltzen zaretela. Baina, zer da egiten duzuen? Laborategira sartu, ardoak frogatu, nahasketa berriak egin? Zer da juxtu zuen lana?

Telmo Ez, begira gu... inportanteena nik uste dela mahasti bat. Mahasti on bat baldin badago, ba nik uste dut ba... egin behar duguna da mahasti hori e... bueno ezagutu, saiatzen gara pixka bat, ba, bueno ikusten *aber* zer benetan zailtasunak dauzkan mahasti horrek eta guk egiten duguna saiatzen gara mahats hori pixka bat..., ba bueno egiten dugu *este*... fermentatu eta mahatsa ona baldin bada ardoa ona izan behar da. *Asike* gu ez gara batere... nik uste dut errespetatzen ditugu mahasti horiek eta... eta horrela sortzen dira ardo onak.

Kazetaria Akaso nahasketan egongo da hortaz giltza, edo, e?

Telmo Bueno, mira, nik uste dut *este*, enologoak ez gara batere inportanteak, e? Nik uste dut, benetan guk egiten duguna da, joaten gara, *este* usaintzen ditugu mahastiak eta onak baldin badira nik uste dut oso erreza dela ardo on bat egitea, e?

Kazetaria Eta zuk ere horrela frogatu, ahoan sartu eta gero bota egiten dituzu ardoak edo zuk irentsi egiten dituzu?

Telmo Bai, noski, nola hainbeste ardo egin behar ditugu probatu. Nik uste dut ardo on bat egiteko ezagutu behar dituzu ardo asko. Nik uste dut, nik ardogle bezala nik, nik uste dut astero probatzen ditut ardo frantsesak, amerikanoak eta gainera oso inportantea da ez bakarrik gure gauzekin *este*... halako fijazioa eduki ez? Eta gainera nik uste dut, bueno, badakizue Errioxan frantses bat hasi zen ardoa egiten, eta ordun *este*... lehenengo, han lehenengo bodega egin zen bodega Frantziatik etorri zen *este*... enologo bat eta... han da... joan den eee 1840. urtean nik uste dut. Eta nik adibidez Frantziara estudiantu nuen, jende asko joaten da Frantziara edo Ameriketara eta nik uste dut ba gauza denekin bezala. Nik uste dut oso e... oso mentalidade irekia eduki behar duzu eta nik uste dut ezin dela ardo on bat egin ez baldin badituzu ardo asko dastatu.

Kazetaria Beste batzuk ezagutzen. Hasieran, saioaren hasieran ikusiko zenuen Villarreko irudi batzuk eskaini dizkizuegu. Han, ja, uztan biltzen ari dira, bildu baino bukatzen ari dira eta hor uztan, bendimian ibili den Jesus Argoteren hitzak entzungo ditugu orain.

Jesus Ez, ez dago, ez dago beste ezer. Batzuek esaten dute "sindrome de la bendimia" dagoela ez? Jendea burutik jota dagoela "sindrome de la bendimia"-gatik. Eta bai, egia da, jendea oso urduri ibiltzen da. Eta, ba, bueno arazo asko e... sortzen direlako ez? Eta ba bai, jendea urduri dago zeren pentsa urte osoko lana hor jokatzen dela e? Hamar, hamabost egunetan.

Kazetaria Bendimiaren sindromea. Zuk ere horrelakorik baduzu edo pasa zaizu ja? Edo nola zaude?

Telmo Bueno hori normala da. Gu egoten gara urte, e.. Adibidez mahasti bat baldin badaukazu lan egiten duzu urte osoan eta azkenean hamabost egunean edo hilabete batean dena egiten da han. Eguraldi txarra egiten baldin badu, ezer gertatzen baldi bada, ba, lan hori dena ,ba, putzura joaten da eta ordutan normala da, jendea oso nerbiosoa. Nik, adibidez, hasten direnean bendimia, hasten naiz sartzen, internetekin ikusten denbora, eta sartzen naiz han "*enfenemo*?" dela leku bat *este*..., amerikanoak oso ondo egiten dute, bueno, oso ondo kontrolatzen dute, ba, *este*..., klima eta nola etortzen diren euriak eta hori, eta egia da oso inportantea dela.

Kazetaria Hortaz ehiztariak edo perretxikozaleak bezala ibiltzen zarete enologoak ere uztarekin?

Telmo Bueno... Han dago. *Este*...

Kazetaria Ardoetan ere egongo da *Pret a porter* deitzen zaiona, hola egunero kaletik ibiltzekoa, eta gero diseinu eksklusiboak edo ... (ulertezina) edo ez dakit nola esaten den nik frantsesez, baina *Matador* hori da?, diseinu eksklusibo bat?

Telmo Ez. Begira, nik uste dut. Nik ez dut batere maite, esaten dute *vinos de autor*. Nik uste dut hori, hori dela dekoradore bat bezala ez?. Nik ez dut hori batere maite. *Matador* da, ba, zeharo proiektu desberdina. Zergatik, ba, bueno, guretzako, zer

	da ardo bat? Guretzako ardo bat da mahasti bat urtero, klima desberdinak dauzkagu eta ordun klima horren bidez, ba, bueno, egiten dituzu e... pixka bat ba, bueno urtero ardoak desberdinak dira eta bueno. Baina beti daukazu halako este... firma bat dela mahastia eta mahatsa. <i>Matador</i> da pixka bat ba... bueno guk saiatzen gera artista bat eta gero produktore bat elkarrekin sortzen dute produktu bat ze nahiko berezia eta bakarrik behin egingo dute e... ardo hori, edo botila hori. Eta nik uste dut hori daukala oso interes... , bueno nahiko interesagarria nola, adibidez nola esplikatzen dugun proiektua eta nola esplikatzen digun bai artistari bai produktoreari eta eskaintzen diogu posibilitate hori egiteko urtero adibidez bi mila botila e... ez di... behin ere ez direla egingo berriz. Eta hori da eskultura bat bezala; zuk bat egiten duzu ezin dituzu bi egin. Bueno noski egiten dituzu halako erreproduktzioak, baina azkenean e... saiatzen gera, ba, hori, egiten ba gauza bat zeharo, ba, behin egingo dela eta originala. Eta nik uste dut oso polita dela artista bat eta produktore bateri pixka bat egiten dutelako ekipoa eta nik uste dut emozio asko daukala proiektu horrek.
Kazetaria	Eta pentsatu dut arte lanetan bezala ere prezioa... Badakit esango didazula ez dela altua eta dagokiona eta lan handia daukala atzetik, baina jende arruntarentzat prezio altu samarra izango du horrelako ardo batek?
Telmo	Prezioa beti jendeak jartzen du. Egia da guk bi mila botila egiten ditugu, adibidez, ez dakit, ba, guretzako prezioa ez da gauzarik inportanteena. Egia da, <i>pues</i> adibidez, aurten egingo dugu Erribera del Duero oso ardo espeziala eta seguru asko. Dagoeneko ja, berak, <i>este</i> ... nire lagun honek, bitikultoreak, egiten ditu dagoeneko ardo bat uste dut saltzen dituzte <i>este</i> ... 60.000 mila pezetan botila bakoitza. Eta. baina guretzako ez da bat ere... guretzako prezioa ez da benetan gauzarik inportanteena eta nik uste dut...
Kazetaria	Baldin eta norbait badagoen hori erosteko. Hirurogei mila pezeta, dezente dira, e?
Telmo	Nik uste dut... Hori da... gauza denak horrela dira ez?
Kazetaria	Pagatzeko baten bat baldin badago...
Telmo	Adibidez, margolari bat... zuk ez duzu jartzen prezioa. Hori, merkatu bat dago, daukazu martxantea, eta azkenean ba, bueno, ondo lan egiten baldin baduzu, ba, azkenean margo horiek oso garestiak dira eta nik uste dut hori ezin dela kritikatu eta gero beste...
Kazetaria	Ez, ez, ez...

11. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 3'

Ardo-dastatzea

Andoni	Benoa, arpa jo ondoren, gaur hemen gurean oso-oso dastaketa, kata berezia izango da. Ibilaldia 99 honez gero badakizue ia-ia guzti-guztiok Elorrion izango dela ekainaren 6an eta ekitaldi mordoa dute antolatua hari begira, ekaineko zita garrantzitsu horri begira. Eta gaur, gaur goizean bertan, Bilbon, El villandar de Sota izeneko, benoa, horrelako denda, jatetxe, sagardotegi berezi horretan kata antolatu dute, baina euskara huts-hutsean eta badakizue hango nagusia nor den, ezta? Mikel Zeberio Naroa Iturri gure lankideari a zer lezioa eman dion!
Mikel	Edan baino lehenago gauza asko egin behar dira. Guk gure herrian ikasita daukagu, dudarik gabe, edaten, baino ez nola edan behar den eta zer egin behar den aurretik. Eta lehenengo egin behar dena da begiratu ardoari. Orduan, argi ona, eta gero normalean sistema onena da hola heldu kopa, jarri eta jarri gauza txuri baten gainean, paper baten gainean, mantel baten gainean, eta kolorea ikusi; hori da lehenengoa egin behar duguna. E? Eta kolorean ikusten dugu zikina badagoen, bueno, era askotako gauzak daude kolorearen barruan. Eta bigarren pausua edan baino lehenago da sudurra. E? Sudurrera ekarri.
Kazetaria	... euskaldunak.

Mikel Bai, sudurra. Sudurrean sartu eta hor hartzen ditugu usain batzuk. Gero beste modu bat ere badago, mugitu, astindu, hola, eta zabaltu egiten da. Bota gabe. Berririo sudurrera. Usain animaliak ere badaude, e? Bai, izerdiaren inguruan dauden usainak. Hauek, ardo gazteok, ez daukate, baino ardo helduak, *gran reserbak* eta horiek, ba, askotan ikusten da eta hor usain horren barnean ahal ditugu hartu usainak ehizarena, ehiza lumarena edo narruzkoa edo, según zein...

Kazetaria Hori nola da posible, ardotan usain hori azaltzea?

Mikel Onena da ariketak egitea enbor barnean, ez pentsa hau zaila dela, bakarrik egin, egin behar da, egin e?

Kazetaria Bueno eta usaimen ona eta praktika, ez?

Mikel bai, baino azken batean praktika, normalean...

Kazetaria bai, nik ere ikasiko dut.

Mikel Ardo pittin bat sartu, hagina(?) eta ezpainaren artean, eta haizea pasatu, puskatu ardoa, eta joango dira puskatxo horiek ahoaren osotik eta mingainean, mihiaren ondora.

Kazetaria Ea, nola egiten da hori? Uuuf, zaporea askoz gehiago sartu da.

Mikel Askoz gehiago, ta ez dugu egiten, ariketa batzuk daude egiteko, harrapatzeko gauza gehiago. Gero beste gauza bat ere ahal da egin da, ahoan sartu eta igelaren gauza egin, edo bisiguarena.

Kazetaria Nola?

Mikel Hori, ezta? Orduan bitarte horretan haizea sartzen da. Benga, ahaleginduko gara egiten.

12. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 2' 7"

Ardoak dastatzeko ikastaroa

J. M. Gabiria Kantatzera ez baizik katatzera. Ardoak dastatzera bildu dira hogeitaka lagun Ordizian, azken urteotan modan jarri baita lagun artean ardoei buruz hitz egitea. Ikasle berezi hauentzat bigarren eskola eguna da gaurkoa eta dagoeneko nabari da zerbait ikasten ari direla.

1.ikaslea Zertan ikusi diozu orain artean?

Bueno, ba, pixka bat ikusten ari gara ardo kolorea nahiko fuerte daukala, alde batetik ematen du *inkluso*, ba, barrikan egondako ardoa, posible da izatea, baino kobrizo edo holako kolore bat daukala.

2.ikaslea Bueno nik e..., masusta usain pixka bat hartu diot e, bai.

Jose Mari Masusta?

2.ikaslea Masusta helduen usain pixka bat hartu diot nik, bai.

Jose Mari Horrenbestearaino apuntatzerik ba dago, e?

2.ikaslea Bueno, hori da bakoitzari, norberari iruditzen zaiona esaten du, ezta? Berak esan duen bezala usaiak beldur gabe esateko, norberak zein usain sentitzen duen esateko eta orduan bakoitzak berea esaten du

Jose Mari Eta zer esaten ote du maisuak, Juan Antonio Bilbao ardo adituak?

Ba lehen lehenik Euskal herrian nahiko ezjakinak garela ardo kontuetan. Esate baterako, askok uste omen du ardoa zenbat eta zaharragoa orduan eta hobe eta hori derrigor ez omen da beti horrela izaten.

3.ikaslea Bai, azkenean ba bueno, ardo gazteen dituen ezaugarriak eta horretan saborean ere, ba nabaritzen da; fruta, belarra e? nahiz eta pixka bat erorita egon ja.

13. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 3' 15"

Ardoen etiketak

- Andoni Uste dut Barañainen, izen nahiko zaila duen Barañainen, oso erakusketa polita jarri dute. Ardo *biñeta* du izena, eta izana orain Kristina Urrutiak kontatuko diguna.
- Kristina Hemen, Iruñea aldean, gorria da berriz ere nagusi, eta ez dut esaten asteburuan, atzo, Osasunak eta Athletic-ek gorriak pasa zituztelako bakarrik e? Barañaingo kultur etxean gorri-gorri, ardo gorri nafarra da protagonista. Eta beste batzuk ere; izan ere, kontua da botiletako etiketak jaso dituela Jaime Martin del Barriok. Hogeita hamar mila etiketa jaso ditu, ardo botilak, txanpaina eta likore botilak erabiliz. Kontua da 1985ean Jaime Martin del Barriok, Madrilen jaio eta Iruñean bizi denak, ba, bilduma egin nahi zuela, gustatu egin zitzaizkion etiketa hauek denak, eta hogeita hamar mila honelaxe bildu ditu. Eta inguruan hasi bazen ere, gero erabat zabaldu zen bere esparrua eta bost kontinenteetako etiketak bildu ditu. Italiatik *Il Martin Pescatore, denominazione di origine, Tenero, Svizzerakoa, Hardys, made in Australia*,?.....etik, beste hau?.....etik, hau ere....?.....etik. Frantziako iraultza gaia hartuta, ba, botila mordoa salduko zituzten, baina nik ez dakit honelako etiketadun botila gehiago salduko den, ba, beste hau duena baino, ezta? Eta gaiak ere erabat ezberdinak. Pentsa, futbola, *Guardiolaren* izena daraman ardo botila batekin afaltzea, adibidez, ez legoke gaizki, ezta? Hemen futbol kontu gehiago, Espainia 82, Sevilla 82, bueno, mundialetakoak, oroigarriak noski. Katuak,?.....cat, Montilla-Moriles, *amontillado*. Zezen kontuekin afalduz gero... *Sanchez Romate*, auskalo nola bukatuko litzatekeen gaua, ezta? Doña Juana, *very old medium dry, oloroso sherry*. Eta ez dakit zergatik erdaraz, hori, ingelesez jarri duten, jerez bat da, Espainian egina. Etorkizuna jakin nahian bazabiltzate hementxe daukazue aukera, horoskopoa. Nik haxe edan nuke, kaprikornio bat. Hauek Frantziakoak dira,?.....ekoak. Eta sinestunak bazarete, berriz, hemen duzue aukera, *Santa Catalina, Santa Ines, San Clemente*, alegia, *vino de misa, vino para consagrar*, mezetako ardoa ere baduzuela. Errege-erreginekin afaldu duzuela esan nahi baduzue, ere errez asko daukazue e? *Bodegas Irache*-k eskaintzen duen ardoa: *Real Irache*, eta bien argazkia. Infanta ere bai, infanta Cristina eta Urdangarin, *Viña Ontanarekin*, edo *Gran Duque de Alba*... Eta bukatzeko gai kontuekin, emakumeak. Hauek Frantziako ardo botiletan zetozen, etiketak, ez larritu e?, ez asalatu. Beste hauek berriz Espainiarat jerez botiletan zetozen etiketak.

D ATAZA: ITXURA ONA, BARREN BELTZA

14. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 3' 11''

Lau kirteneko perretxikoa

Kazetaria Kosetxa ona izan al da?

Juanito Ba, konformatzeko tamainan. Gehiegi ez baina, ba.

Kazetaria Gehiegi ez. Dena dela, Juanito, denak ez dituzu bildu, e? Ea, hau ikusten al duzu? Ea kamerak ongi ikusten duen. Behatza ondo erantsiko diot azpiko aldetik,

Juanito Ñoo!

Kazetaria Tori! Hau zuretzako.

Juanito Ikusgarria da hau, e? Hemen bilduta

Kazetaria Baina saskian beste gauza politak badauzkazu. Hau zer da?

Juanito Hori baino ikusgarriagoa bada hau. Hau da... nik

Kazetaria Atera, atera

Juanito Orain arte ikusi ez dudan modukoa. Holako onddorik ez dut neuk erabili sekula eskuetan.

Kazetaria Begira! Lau kirten dauzka, ezta? lau kirten.

Juanito Onddo batetik lau kirten, eta gero joaten dira txapel batera eta ematen du, ba, artesanoek egindako moduko zerbait, ematen du. Perretxiko...

Kazetaria Eskultore batek egindako lana dirudi horrek.

Juanito Eskultore batek egindako lana ematen du horrek.

Kazetaria Horrelakorik sekulan ikusi al duzu?

Juanito Lehenengo hau ikusten dudana.

Kazetaria Zenbat urte daramazu perretxikoak biltzen?

Juanito Askok. Nik zer esango dizut, ba? Hirurogei urtetik gora behintzat. Hirurogeita bost igual edo bai. Hala. Gutxi gora behera hala.

Kazetaria Sustorik izan al duzu inoiz?

Juanito Sustoa? Bai eta handia gainera. Onak zirela konprobatzeko joan perretxikoak eta ia joan nintzen beste mundura.

Kazetaria Ez da egia izango?

Juanito Bai, bai. Gertu ibili nintzela. Eskerrak esnea zegoela etxean eta esnea edan eta hura bota eta esnea edan eta hura bota. Hala salbatu nintzen.

Kazetaria Orain konfiantzazkoak bakarrik biltzen dituzu, ezta?

Juanito Bai. Bestelakoekin ez naiz atrebitzen. Ezta dudakorik ez, antzerakoekin ez naiz atrebitzen orain.

Kazetaria Ze perretxiko klase biltzen dituzu zuk?

Juanito Nik onddoa, gibelurdinak ere bai, zizahorik, eta... bueno, gero hortik aparte galanpernak, eta... Askok gehiago ez, e? Gutxi bai.

Kazetaria Aizu! Pinudiak beti fama txarra izan du perretxikotarako, baina zu pinudian ibili zara.

Juanito Ni asko, pinudian asko ibiltzen naiz. Eta asko-asko ekartzen dut pinuditik. Pinudian egoten dira, gibelurdinak egoten dira, San Juan perretxikoak egoten dira, denetik egoten da pinudian, e? Ez dira bakarrik egoten pinuak, denetik egoten da pinudian.

Kazetaria Eta onddoan ere bai?

Juanito Onddoak ere bai. Onddo ikusgarriak ere bai. Oso onak.

Kazetaria Eta hauek noiz jan behar dituzue?

Juanito Bueno, hauek ondorengo egunetan jan egin beharko diagu, bestela alperrik galdu egingo dira eta pena izango litzateke

Kazetaria Ikusiko al dugu onddo berezi hau berriz ere?. Ea erakutsi ondo kamerari. Arte lan bat, Juanito.

Juanito Hauxe arte-lana, bene-benetakoa. Honek eskultoreak egin beharko balu, lana ikaragarria izango litzateke honekin. Lan handia izango litzateke honekin.

Kazetaria Dena dela, saskia gaur bezala bete samar daramazuenean, etxera joan aurretik
tabernan sartu eta...

Juanito Hori..... da eta erakutsi gabe ez dago etxera joaterik. Nola joango zara,
ba? Horrek ematen duen satisfazioa, sakia bete-bete eginda eta, ño! Gustura.

Kazetaria Jaten baino gehiago disfrutatzen duzue lagunei erakusten?

Juanito Askoz gehiago. Hor ez dago konparaziorik, ez da hor.

E ATAZA: TRISTE BIZI NAIZ ETA...

15. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 10' 2"

Depresioa. Amagoia Muruamendiaratz

- Kazetaria Astelehen denak dira astunak, baina astelehen hori udazkenekoa bada, eta, gainera, asteburu ilun baten atzetik baldin badator, tristura askoz ere handiagoa da. Udazkena depresioaren urte-sasoia dela esan ohi da. Orokorrean, urte-sasoi aldaketak denak dira arriskutsuak, baina triste fama, dudarik gabe, udazkenak du. Amagoia Muruamendiaratz, arratsalde on!
- Amagoia Arratsalde on zuri ere!
- Kazetaria Fama behintzat badu, ezta?
- Amagoia Bai, horrelaxe da, eta egia da intzidentzia ere handitu egiten dela garai honetan.
- Kazetaria Entzuleei esango diegu Amagoia Muruamendiaratz hemendik aurrera etorriko dela Babelera osasunari buruz hitz egitera. Babelgo medikua izango da bera eta gaur depresioari buruz hitz egin nahi dugu.
- Amagoia Askotan aipatu izan da ez dela gauza bera, ez dakit ba, tristura sentitzea eta depresioa izatea. Askotan animoz pittin bat baxu gaudenean esaten dugu: "ai, depresioak jota nago", baina ez da horrela, ezta?
- Amagoia Halaxe da, zuk esan duzu. Ohitura handia daukagu, bueno egun triste bat daukagunean esateko "*depre* nago", ezta? Eta depresioa gaixotasun bat da. Egun txar bat, egun triste bat edozeinek dugu, izango dugu eta hor daude, ezta? Baina ja depresioaz hitz egiten ari garenean gaixotasun batzuetaz hitz egiten ari da. Nolabait esango genuke tristura hori sakona denean dela, ezta? Pertsona normalean *inkluso* egiten du askotan, bihotzean eskua jartzen du eta esaten du: "barrutik jaten nau tristura honek", ezta? Beste sintomatologia bat ere egoten da, baina oso nabaria da, e, tristura sakon eta indartsu hori. Gainera, bere zereginetan eragina da; goizean jaikitzen denean ja tristura du, ja ez du ilusiorik, ez du gogorik ezer egiteko eta pertsona horrek, ba, eguna oso astuna, pentsatzearekin bakarrik astuna egiten zaio.
- Kazetaria Esan duzu sintomatologia desberdina duela, tristura izan daiteke horietako bat, baina noiz hasi behar dugu kezkatzen, Amagoia? Noiz ezberdindu dezakegu egun txar bat, egun triste bat, besterik gabe, animoz pixka bat baxu gauden horietako bat eta benetan depresioak jota gaudenean.
- Amagoia Bueno, ba, nik esango nuke, batez ere ikusten dugunean tristura horrek gure eguneroko zereginetan eragina sortzen ari dela, hau da, lanera joaten naizenean, nire funtzionaltasuna askoz txikiagoa da, bazkaria egiteko gogorik ere ez daukat, eta begira, berdin zait babarrunak onak, txarrak dauden edo zer gertatzen dan.
- Kazetaria Askotan ohetik altxatzea ere kosta egiten denean.
- Amagoia Hori da, ohetik altxatzea ere kostatu egiten zait. Ez logura daukadalako baizik eta... eske ez daukat indarrik. Fisikoki ere ahultasun hori nabaritzen denean oso inportantea da. Hasten naizenean pentsatzen ideia, esaten dena, *inkluso* neuri buruz ideia negatiboak: "hau neure kulpaz izango da, merezita izango dut. Gertatzen denaren guztiaren erruduna neu naiz". Horrelakoak izaten dira. Negar ere egiten denean erraz, hau da, edozer gauza nahikoa da negar egiteko, "eta zergatik?", eta horrela hasten garenean. Gero lo-arazoak ere oso ugariak izaten dira, e, pertsona hauek, bueno, insomnio izaten dute edo lo arazoekin nahasten dira. Buruko minak, buruko minak ere izaten dira askotan. Baina batez ere, esango nuke nik, tristura hori eta edozer gauzaz disfrutatzeko posibilitatea. Ez dakit hitz egingo dugun, baina pentsatzen dut baita ere eta garrantzizkoa da esatea esaten diogula: "baina dena daukazu", ezta?; eta horrekin nolabait *kulpabilizatu* egiten dugu gainera, ezta? Zeren eta gainera gaizki sentitzen naiz horrela sentitzen naizelako eta ez nuelako horrela sentitu behar. Pertsona horrek,

	benetan, ez dauka indarrik, ez da aurre egiteko ere bere egoerari, ezta?, eta orduan, bueno, hori da esaera bat askotan erabiltzen duguna eta erabili behar ez dena.
Kazetaria	Askotan esaten dugun beste zerbait, gripea dugunean, bueno, badakigu zer den gripea, nola egin aurre gripearri baina depresioa oraindik ere oso eze... ezezaguna ez dut esango, baina tira... oraindik ere ez dakit oso ondo ulertzen dugun gaixotasun bat dela.
Amagoia	Bai, bueno, nik uste dut pixka bat gaixotasun mental bat da ezta, eta beti egon da gaixotasun mentalen inguruan, batek, bueno, gripea duela edo artritis duela ba oso errez esaten du, ezta? Edo bueno, <i>inkluso</i> ba esango nuke sozialki ere pixka bat, bueno, ba, hor dago. Baina buruarekin erlazionaturik dauden gaixotasun horiek, ba, pixka bat daukate kutsu bat inguruan —zer esango dute erotzera nindoala— lehenago garai batean. Hori asko aldatu da, e, baina oraindik ere, bueno, ba, hor dago. Gainera egia da beti errazagoa dela laguntzen norbaiti, ba, artrosi bat, esan dudanez bezala, edo gripe bat daukanean, ezta? Baina gaixotasun mental bat, depresioa bezala dagoenean edo abar ja zailagoa da edo sakonagoa da egin behar zaion laguntza, hori farmakologikoa bakarrik ez da, baizik eta <i>apoilo</i> bat behar du, ezta? Eta inguruan gauden jendeak, ba, askotan esaten dugu: “jo, eske ez dakit zer esan, ez dakit nola... nahiago dut ezer ez... beno bere ondoan ez egotea” nolabait, ezta? Eta pixka bat urrundu egiten gara eta momentu horretan gehiena behar gaituen momentua da, ezta ? nolabait.
Kazetaria	Lehen baino gehiago ezagutzen dugu, hori zergatik? Gero eta gehiago dagoelako?
Amagoia	Dudarik gabe, geroz eta gehiago dago.
Kazetaria	Egia da, ezta? Ez da sentsazio bat, hala da.
Amagoia	Ez, ez, horrela da. Intzidentzia handitzen ari da, batez ere emakumeengan eta hogeita hamar eta berrogei urteen artean. Askotan ba, bueno, egia da, emakumea merkatu laboralera joan da, orduan, etxea, lana... denak ditu, denera iritsi nahi du, nolabait, “emakume hamar” izatea deitzen zaio gauza guztietan, edo behintzat ahalegintzen da, eta iristen ez denean, beno, ba, buf, erori egiten da eta erortze horretan askotan depresioa egoten da.
Kazetaria	Badakigu zein diren sintomak, badakigu zer den depresioa, baina askotan ez dakigu zerk sortzen duen eta, eta horrek agian ematen du beldurra, ezta?
Amagoia	Bai, begira, hiru motatako depresio daudela esango nuke. Nolabait da, bat <i>depresiones reactivas</i> deritzona. Hau da, bueno, egia da batzuetan depresio bat egon daitekeela baina zerbaiten erantzunari bezala, nik zer edo zer galdu dudanean, fisikoki, kapazitatearen bat, edo arazo bat dudanean familian, edo hileta bat egon denean, edo bueno, estatus bat galdu dudanean, jubilatzeke momentuan eta abar, nolabait identifikatzen dugu gauza bat edo arazoren bat depresio hori, egoera hori sortu duena.
Kazetaria	Eragina izango zuen zerbait benetan hor dagoena, ezta?
Amagoia	Horretan, ezta? Bueno ba, normalean, egoera hori aldatzen doanean edo onartzen goazen eran hori konponduz joaten da. Beste batzuetan baita ere organikoa deritzon depresioetan badaude gaixotasun batzuek edo medikamentu batzuek sintomatologia bera sortu dezaketena. Baina benetan gogorra niretzako da endogenoa deritzon depresio horiek, hau da, nolabait, ezin dezakeguna, bueno denak dira baina, batez ere, horiek; ez dugu arrazoi bat, ezin dugu bilatu eta benetan pertsona horri barrutik jaten ari zaion sentsazio hori. Pertsona hau, depresioa duen pertsona bateri entzutea barrutik jaten ari zaiola tristura hori, benetan gogorra egiten da.
Kazetaria	Eta ez dakigunean batez ere zerk eragin duen.
Amagoia	Hori da, zerk eragin duen.
Kazetaria	Zeren norbait hil baldin bada inguruan, orduan esaten duzu: “gutxienez badakit zergatik den”, baina beste hori larriagoa da.

- Amagoia Eta berak ere errazago onartzen du zeren esaten duzu: “bueno, horren ondorioa da”, baino ez dakienean zergatik den, berari askoz ere gogorrago egiten zaio depresioa duen pertsona horri.
- Kazetaria Oso gogorra dela badakigu, e... zer egin behar du depresioa duen pertsona batek edo inguruan depresioa duen norbait duen pertsona horrek? Medikueengana jo behar dugu hasieran, zer asko etxean gelditzen dira, besterik gabe.
- Amagoia Bai, nik uste dut medikueengana jo behar dugula zeren eta egia da depresioan, lehen esan dudan bezala, bi tratamendu mota daude, medikua, zeren eta fisiologikoki serotonina, melotonina inguruan mugimendu, e, mugimendu bat dago gure gorputzean eta hori estabilizatu egin behar da, eta, *inkluso*, estabilizatuta ere, fisiologikoki gorputz hori pixka bat hasten gera baita ere, edo, elkarrekin pixka bat, e, *intervencion psikosozial* delakoa edo, pixka bat, laguntza psikosozial hori, ezta? Hor, ba, bueno, psikologoa, mediku bat edo abar, edozer, momentu horretan pertsona horri lagun diezaiokeena hor egongo da laguntza psikologiko hori emateko, eta gero,ba, bueno, besteok, inguruan gaudenok, familia, lagunak eta abar, hor baita ere lan egiten hasiko gara.
- Kazetaria eta...
- Amagoia Baina nik uste biak direla beharrezkoak
- Kazetaria Eta oso garbi medikuearen errezetapean beti ere, eta berak agindutakoa betetzen zer hasieran aipatu dugu, batzuetan triste gaude... eta jendeak ohitura handia du, sendagaiak hartzeko ohitura, alegia, eta datuak ikaragarriak dira.
- Amagoia Egia da, ikaragarriak dira, eta, bueno, Prozac badakizue, adibidez, erabiltzen den medikamentu bat dela, *pildora de la felicidad* deritzaiela, eta ja, bueno, ba, agian, zoriontasun horren bila pilulak hartzen ditugu eta hori ez da behin ere egin behar. E, pilulak, nolabait, hartu behar dira behar direnean eta beti medikuearen indikaziopean.
- Kazetaria Gazteei gauza bera esango diegu...
- Amagoia Bera, bera denei
- Kazetaria Beno, pentsatzen da beti errezetarekin lortzen direla horrelako sendagaiak, ez direlako sendagai suabeak, denak gogor samarrak direlako, baina, hala ere, jendeak eskuratzen ditu. Nondik baina?
- Amagoia Bai, ba, batzuetan Interneten bidez eta abar ere erosi daitezke eta abar, baina, bueno, geroz eta, nik esango nuke, kontrolatuago daude gauza horiek eta, bueno, kontrolatuak egon behar dira gainera, e? Zeren eta, bestela, bueno, medikamentu guztiak bezala efeko sekundario delakoak eduki ditzakete edo, *inkluso*, behar den bezala ez direnean erabiltzen, ba, agian ez dio laguntzen gaixoari eta beste arazo batzuk sortu ditzazke. Orduan, zuk esan duzun bezala, beti jarri profesional baten eskuan, eta, nahiz eta eskura izan erosi ahal izateko posibilitatea zergatik hori horrela da, beste batzuetan merkatu... beste merkatu batzuk daude, e ahalegindu ez hartzen medikamentu horiek edo bahintzat medikua izan dadila adieraziko diguna nola hartu behar diren.
- Kazetaria Bueno, depresioa gaixotasuna da. Prebenitu daiteke, beste hainbat gaixotasun bezala?
- Amagoia Bueno, bai. Nolabait prebenitu daiteke. Endogenoa den kasu horietan, ba, nolabait zailagoa da, ezta? Bai, pentsatu dezakegu, esan dudan bezala, erreaktiboa den aldaketa bat egon denean, bueno, ba, momentu batzuk egongo direla zailak izango direnak eta nolabait, ba, bueno, ba pixka bat aurreratu edo pentsatu momentu horretan pertsonak laguntza gehiago beharko duela, ezta? Endogenoa diren kasuetan ez, zeren eta askotan horrenbeste gauza dira, bueno, normalean pertsonak bere bizitzan ilusio bat, ez dakit nola esan, zeregin bat, eta balio bat, autoestima on bat mantentzen baldin badu, ba, beti arrisku gutxiago izango du depresioa izateko.
- Kazetaria Eta udazkena iristen denean, eta negua datorrenean, horren kontra zer egin dezakegu? Amagoia, zerbait egin daiteke? Zer igartzen da!
- Amagoia Bai, nik uste dut baietz, beti udazkenean joera hori daukagu, “zer egun tristea!, zer..., bueno, ba etxean geratuko naiz”, ezta?” Bueno, ba, pixka bat hori aurrera, horri aurrera egin, ezta? Ba, berdin dio euria egiten du, hotza egiten du, baina ni atera egin behar naiz. Ba, joan behar banintzen hitzaldira joango naiz, edo lanera

joango naiz, eta pixka bat ahalegindu mantentzen edo, ez dakit, konpentsatzen, nolabait, esango nuke gure gorputzak izango duen joera hori, ba, tristurara edo pixka bat... utzikeria ere ez nuke esango, baina bai etxean gorderik gelditze horretan, ezta?

Kazetaria Eta gainera, kontuan hartu behar da asteburu honetan bertan ordua aldatuko dela, eta argi gutxiago izango dugula, eta horrek ere... izaten dela eragina.

Amagoia Pentsa, ba, arratsaldeko bostetan ni etxean sartzen baldin banaiz, lanetik nekatuta etorri, eta... eta hor bukatzen baldin bada nire egun guztia, ba, bueno, ba, ohera sartu arte ordu asko daude, eta telebista ikusi besterik ez badut egiten. Ba, ziur tristura hori gero areagotu egingo dela, ezta? Baina, bueno, beti berezi tristura eta gaixotasun bihurtzen denean, nolabait, tristurarako joera hori, pixka bat gorde, ezta? Denak hartuko dugu arratsalde on bat, ba, txokolatea eta txurro batzuekin etxean egoteko, baina horiek ere, adibidez, depresioaren kontra, ba, bueno, pixka bat izan daiteke... baino zaindu pixka bat ikusten dugunean tristura hori, jo, badirudi ja ilusio falta daukadala, bueno, ba, mugitzen hasi behar naiz, gauzak egiten hasi behar naiz, eta gainera, bueno, ba, batez ere, autoestima bat eduki esanez honi aurre egingo diot eta ahaleginduko naiz behintzat.

Kazetaria Eta ingurukoari esan, ba, nolabait, mugiarazteko, ezta? pertsona hori.

Amagoia Hori da, ba, pixka bat animatu dezatela. Batzuetan...

F ATAZA: HOSTOZ HOSTO

16. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 3'30"

Gasteizko parke batean orbela biltzen. Bertatik Bertara

- Andoni Bueno, hau, ez pentsa honako hauek txoznetan, gero, hurrengo goizean eta, geratzen den zerrikeria garbitzen ari direnik, ezta Oihana? Horrelakorik ez.
- Oihana Ez.
- Andoni Nahiko garbia da hori, gauza naturala behintzat.
- Oihana Bai, hostoak ezta? Udazkenean gaude eta ba, bueno, urte guztian hostoz beteta egoten diren zuhaitz horietan erori egiten dira, lurrera jausten dira eta haiek ba, bueno, hostoak batzen.
- Andoni Hori Gasteiz da, ezta?
- Oihana Gasteizen da, eguerdian, hamabi eta erdietan, eta gustura, ze goizean uste dut izotza zegoela latz hor, zelai horretan.
- Andoni Zer egin du, beltza ala zuria? A ber nola izango zen hor? Txuri-txuria izango zen hor, ezta?
- Oihana Eta hotz, hotzez ibili dira, baina bueno, orain eguerdian gustura. Hamar hamabi bat lagun urriaren bukaeran hasi ziren eta hiru hilabetez arituko dira hamar-hamabi lagun bat espresuki e hostoak biltzen, ba, holako brigada berezi bat edo horretarako. Eta gainontzeko kale-garbitzaileak, ba, horiek ere, ba, bilduko dituzte, ezta? baina...
- Andoni Zenbat arbola dago Gasteizen?
- Oihana Hirurogeita hamabost mila baino gehiago.
- Andoni Hirurogeita hamabost mila! Hori badu behintzat, izen hori ezta, ospe hori Gasteizek? Parke asko dituela.
- Oihana Hori da.
- Andoni Arnasa edo birika onak dituela, ezta? Oxigeno dute arbola horiek, ezta?
- Oihana Eta begiratu nola pilatzen dituzten hostoak, ezta? E, hirurehun mila kilo hosto bilduko dituzte hiru hilabete hauetan.
- Andoni Hirurehun tona beraz, hirurehun mila kilo hosto. Bueno eta hor...
- Oihana Bada zerbait e?
- Andoni Eta hor garrantzitsuena, ze orain urte askotan uste dut astakeria egiten zela, batez ere, bueno, lorezaintzan eta ibiltzen denak badaki hostoak usteldu eta gero sortzen den lur hori edo —orain konpost esaten zaio— baino...
- Oihana Ongarri hori
- Andoni Ongarri hori edo, oso ona dela loreak eta jartzeko, eta hori gordetzen... bueno, lorezaina denak badaki, eta Gasteizen ja zenbat urte dira? Hiru urte ja.
- Oihana Aurtengoa hirugarren urtea. Hori da, UEUn hosto guzti hauek bildu eta Gasteizen kanpoaldean Gamarratik sartuta, bueno, eskumatara dagoen, ba, biltegi berezi batera eramaten dituzte.
- Eta Gasteizko kale eta parkeetan biltzen dituzten hosto horiek, kamioiak, kamioiak beteta honaxe etortzen dira eta hementxe pilatzen dituzte. Hementxe metatzen dituzte. Hauek, hemen dauden hauek, denak guztiak, aurtengo udazkenean batutako hostoak dira eta beste hauek, berriz, ba, zaharrak; izan ere, hemen, *bibero* honetan, urtebete inguruz egoten dira hostoak, urtebete... eepe!, urtebete inguruz honelako usteltze prozesu bat edo eramateko eta hauxe da azken emaitza. Hauxe da azken emaitza, ondoren lur hau ongarri bezala erabiltzen dute, ba, Gasteizko berriro parke eta zelaietan, ba, hau, lur hau jarri ongarri gisa eta bihi-belarra (?) erein eta belarra hazteko.
- Andoni Bueno, bueno, bueno
- Oihana ...(?) Gasteizko parkeak beti egoten dira lorez apainduta eta...
- Andoni Zapatak garbitu al dituzu?

Oihana Bai, komunera joan naiz eta komuneko paperarekin, ja, ja, ja!
Andoni Hemen askotan izan da (?) behin baino gehiagotan esan digute etxetik zuek hor
azpian gure zerak ikusi egiten dituzuela, gure oinetakoak eta, eta batzuetan
norbait zapatak zikinduta baldin badator, badakizue zergatik den ezta? Hor,
behintzat, garbi ikusi da eta...

Oihana Bai, nola ibili naizen, ja, ja, ja!
Andoni Ederki ba, beraz, Gasteizen badakigu, ezta? Hostoak batu egiten dituztela eta
berriro ere ongarri moduan erabiltzen dute, beraz saldu eta negoziarik ez dago
hor. Bildu, usteltzen utzi...

Oihana Ez, hori da, birziklatu edo, ezta? Ondo, ondo aprobetxatzen dute. Parke askotan,
bueno zonaka ari dira hostoak biltzen ezta?

D ATAZA: ITXURA ONA, BARREN BELTZA

2. ONDDOAK

17. BIDEO-PASARTEA

Iraupena: 11' 51''

Onddoak

- Andoni Guk dakigula azkena Oliten, Erriberrin gertatu zen Santu Guztien bezperan. Koadrila batek *Entoloma Lividum* edo "maltzur" izeneko perretxiko mordoska jan zuen eta ez zuten, dirudienez, oso ongi igaro Domu Santu eguna. Hor komunera bidean ibili baitziren. Jose Manuel Lukuona dugu Arantzadi Zientzia Elkarteko mikologia sailekoa gurekin. -Eguerdion. Jose Manuel.
- Jose Manuel Kaixo. Berdin.
- Andoni Hain maltzurra al da *Entoloma Lividum* izeneko perretxiko hori?
- Jose Manuel Bai maltzurra, benetan
- Andoni Euskaldunok maltzurra deitzeko badauka zerbait, ezta?
- Jose Manuel Esan dezaket, Euskal herria %80- 90 intosikazio ematen duen perretxikoa bera da
- Andoni Beraz, maltzur izena ongi jarria al da?
- Jose Manuel Ondo, ondo jarria da, bai.
- Andoni Prest daukagu *Entoloma Lividum* horren argazkitxo bat sartzeko. Orain gure errealizadoreak ea sartzen digun berehalaxe, eta ikusi egingo dugu zein alde daukan; izan ere *Entoloma Lividum* hau, "maltzur" hau, ba, gehienbat *pagozizarekin* edo *pardilla* izeneko horrekin nahasten du jendeak, ezta?
- Jose Manuel Bai, bueno, konkretuki bi, bi perretxiko motekin e... izan daiteke *konfusioa* edo aldaketa; bat esan duguna, *pagozizarekin* edo *orbelziza* ere deitzen diote orbel tartean ateratzen delako eta baita ere udaberriko zizarekin e... Gertatzen dena da udaberriko ziza, berak esaten duen bezala, udaberrikoa dela eta *Entoloma Lividum* hau udazkenekoa. Baina, gertatzen dena perretxikoekin ez dago matematikan bezala erregela konkreturik eta orduan, tartean gertatzen dela *Entoloma Lividum* udaberrian ateratzen dela eta bai udaberriko ziza ere udazkenean ateratzen dela.
- Andoni Nik bildu nituen igandean bi bakarrik, baina udaberriko zizak, eta jan egin nituen. Ziur nengoen onak zirela eta...
- Jose Manuel Bai, bai. Udaberriko zizak orain udazkenean eta *inkluso* neguan ere, hortxe azaroan, abenduan ematen du *brote* bat.
- Andoni Ikusi behar dugu hor Jose Manuel, barkatu, *Entoloma Lividum* bat eta orain ia ikusten dugun *pagoziza* hori, ezta? Pixka bat bien arteko aldea bereizteko eta jendeak ia biltzen duenean ikusteko modua duen. Ez dakit prest daukagun ia *pagoziza* hori. Hortxe duzue. Berez izen arraro samarra dauzkate hauek, zuek ondo dakizue, baina.
- Jose Manuel *Clitocybe Nebularis* edo *ilarraka*, *pagoziza* eta *orbelziza* ere deitzen diote. Orduan hemen *pagoziza* eta *Entoloma Lividum*ekin hiru e... puntu konkretu dira desberdintasuna daukatenak. Bat, hasteko, usaia e... Usaia oso nabaria da, e... *Entolomak* irin usain fuerte bat dauka e? eta hau, Udaberriko zizekin nahiko parekatua da, e? usaia? Baina *pardilla*, *ilarraka* edo zerarekin e... horrekin, oso desberdina. *Pardilla* dauka usai bat berezia. Ezin dugu esan halako gauzen usaia dauka. Baina, bai, usai berezi bat, e? eta *entolomak*, irin usaia. Osea, hori da nabarmentasun berezi bat. Bestia, laminak edo orrian kolorea, e?. Gaietik, txapeletik, oso errez deskubritu liteke, baina azpira begiratzen baldin badiozu perretxiko horri buelta emanda, orduan *Entoloma Lividum*ek dauzka lamina horiek txortenetik e... libreak, e? Eta orduan egiten du koilare edo eraztun txiki bat, e? laminak eta txortenean tartean.
- Andoni Bereizita dago, beraz, guztiz, ezta?
- Jose Manuel Bereizita.
- Andoni Hori da.

- Jose Manuel Eta besteak, adibidez, *pagozizak*, e... lamina horiek dauzka txortenean helduak eta pixka bat txortenean behera joaten dira. Bigarren nabaritasuna. Eta hirugarrena lamina edo orrian kolorea e? Hor, ez dakit nabaritutako den ondo, e? *Entoloma Lividum*ek laminetan dauka e... kolore hori nabarmen bat eta bestiak gris *klaro* bat e... orduan, hiru gauza konkretu horiek kontutan hartu beharrekoak. Usaia, laminaren kolorea eta laminaren forma batek libreak eta besteak txortinari helduak.
- Andoni Dena den, hemen beste, hor beste... ez dakit, ezaugarri bat ere badauka. *Pagoziza* bera ere zenbait jenderentzat ez da hain... Ona da jateko baina estomagoak delikatu samarra daukanak argi ibili behar du, ezta? perretxiko horrekin.
- Jose Manuel Berez *pagoziza*, eta gu ari gara pixka bat e... orain arte beti jangarria, jangarria esan da, baina ari gara gu pixka bat e... jendea guzaki bere lekuan jartzen eta Arantzaditik e... esan nahi genuke *pagoziza* e... pixka bat e... leku publikoetan, restaurante eta zenbait leku horietan ez litzakeela e... erabili behar. Zergatik? Zenbait pertsonari problemak emanak dituelako zera honek. Berez este... da perretxiko bat oso pisua, gabian ahal dela asko jan behar ez dena e? Zergatik ematen ditu halako problemak pertsona askoetan. Eta orain dela denbora asko ez dela, elkarte batean, bueno, afaiten geundela jarri zuten *pagozizak* eta gu Arantzadikoak hiru lau bageunden han eta elkarri begiratu bat egin genuen esanaz ez zela egokia publikoari hola zera egiteko eta nik bat jan nuen eta beste batzuk bana edo bina jan zituzten eta izan zen koadrila horietako bat oso gaizki pasa zuena gauean e... dezente jan zituen eta gainetik atera ziguten labean erreta eta labean erreta oraindik arriskutsuagoak dira perretxikoak. Perretxiko mota asko daude gordinik pozoitsuak direnak eta ondo frijituta jan litezkeenak.
- Andoni Beraz, argi utzi behar dugu. Udazkenean basora joan eta *pardilla* dela edo ustetan behintzat, biltzen duenak hiru gauza horiei begiratu behar die; usainari alde batetik, laminei eta koloreari. Eta zalantza izanez gero, galdetu; baina ez edozeini galdetu.
- Jose Manuel Baina, banan-banan perretxikoak, e?
- Andoni Banan-banan.
- Jose Manuel Osea, ezin da esan multzo bat bilatu duzula *pagozizak*, e? Zergatik multzo horretan bertan atera liteke e... *Entoloma*. Biek bizileku berdina daukatelako, orduan e... oso e... ezaguna da e? *pardilla* bilatzen den tokian, *Entoloma*, metro bat, bi metrotara aurkitzea. Horrek esan nahi du banaka-banaka azpira begiratu eta osea ikusi egin behar direla denak.
- Kazetaria Hori perretxiko guztietarako izango da, ezta? Banan bana begiratu beharreko eta
- Jose Manuel Bai, perretxikoak, lehen esan duten bezala ez dago formularik matematiketan bezala eta formula bakarra da, e? Perretxiko bakoitza bere izenez, pertsonak ezagutzen ditugun bezala, bere izen eta abizenek ezagutu behar dela. Eta guk dakigunean *Amanita Phalloides* dela, e? Orduan esan genezake perretxiko hori txarra den ala ona den. Baina, bitartean izena ez badakigu eta perretxiko horrek nola deitzen dioten, oso arriskutsua da esatea: bai, hau jangarria da. Baina, ez baldin baduzu oso ondo ezagutzen, bihar, jangarria duzun hori hartzen duzulakoan beste bat aurkitu zenezake.
- Andoni Ea Jose Manuel. Zuk juxtu *Amanita Phalloides* aipatu duzu, hori da gure artean, ba, ez dakit, gaixtoenetakoa beharbada. Hilgarria da gainera, perretxiko hori eta hementxe ikusten ari gara eta hau Gibelurdinarekin nahas daiteke, ezta? Oker ez banago.
- Jose Manuel Bai, *Gibelurdinak* badira... bueno Gibelurdinak mota askotakoak daude, ez? Da *Russula* generoa, baina *Russula* generoan igual aurkitu genezake 300 edo 400 perretxiko.
- Andoni Hor *Virescens* edo ikusten dugu.
- Jose Manuel Orduan...Bai, hor ikusten dugu *Virescens*, baina *Virescens* baino esango nuke nik badirela beste mota batzuk, adibidez *Russula Eteropila* eta *Russula Grisea* badira hor e... mota batzuk, e? Gehiago e... despistatu litzatekeenak *Amanita Phalloides*ekin.
- Andoni Ze bereizkuntza, hau da, ze ezaugarri berezi ditu *Amanita Palliodesek*?

- Jose Manuel Bueno, *Amanita Pallioides*ek hasteko ateratzen da arrautza batetik , e? *amanita* guztiak bezala, eta orduan arrautzatik ateratzen denean, beti azpian gelditzen zaio bolba bat, e? Gero e... hazten denean, ez *amanita* guztiak, baino gehienak bai, eta kasu honetan honek ere bai, hazten denean txortenean, e... laminatik pixka bat beheraxeago, txortenean, eraztun bat nabarmena e... izaten du.
- Andoni *Galanpernaren* antzera.
- Jose Manuel *Galanperna*. eta bai mota asko dira eraztuna daukatenak. Orduan *Amanitan* ezaugarri bereziak, hori: bolba, eraztuna eta gero haragian ere desberdintasun handia dauka, adibidez *Russularekin*. *Russulan* haragia zuk txortena hartzen baldin baduzu *Russularena*, krask! holako soinu bat egin, tiza bat bezala, eta etendura garbia izaten da. *Enkanbio amanitak* e... oso fibrosoa dauka haragia eta hausten duzunean ez da *Russula* bezain e... garbi e... hausten. Gertatzen dena da askotan e... zenbait perretxikozalek, eta hori ere ohitura nahiko arriskutsua da, e... biltzen dituztela perretxikoak labainarekin, txapela azpitik moztu eta goiko txapela bakarrik. Orduan, *Amanita Pallioides*en kasuan ezaugarri berezienak gelditu litezke beran. Horregatik, ezagutzen ez den perretxikoa, guk gomendatzen dugu, labanatxo batekin baino, ahal dela osorik ateratzeko eta perretxikok dituen ezaugarri guzti-guztiekin.
- Andoni Oso ondo. Eta hirugarren bat, ja bukatzeko. Hirugarren, Zizahoria edo Saltsa perretxikoak ere, ez hainbeste, baina ba omen du, ez? Parekoren bat hor e... Euskal Herrian gainera, hainbeste ez dakit dagoen.
- Jose Manuel Bai, Zizahoriekin badago beste bat, *Omphalotus Illudens* e... ateratzen dena... Gertatzen dena da ez dela hain ugaria, nik esan dezaket zortzi bederatzi urte daramazkidala mundu honetan eta bi edo hiru aldiz bakarra aurkitu dutela, eta ez da hain ugaria. Baina, atera den tokitan intosikazioak izan dira. Da, e... horrek berezitasunak dira: bat bizilekua, adibidez e... *Omphalotus Illudens* hori,
- Andoni Hau zizahoria da, e? saltsa perretxikoa.
- Jose Manuel Hau zizahori, bai. Orduan, *Omphalotus Illudens* hori normalki egurretik ateratzen da, e? Eta mordoskatua, e? Txortenean azpian beti pilatuak edo elkartuak egoten dira. Beste alde horretatik laminetan ere desberdintasuna handia dago zizahoriak edo ziza multzo guztiak laminak garbiak eduki beharrean dituzte *pliege* batzuk e... ondulatuak, Honek laminak zuzenak eta garbiak dakartza. Hori alderdi batetik, eta zizahoriak bestetik lurretik ateratzen dira eta banan-banan, ez bestia bezala mordoskatua. Gertatzen dena da, nahiz egurretik atera *Ompallatus Illudens* hori, askotan egur hori bistan ez dela egoten eta edo zainen bat izan liteke eta ematen du igual lurretik ateratzen dela baina azpian bere egurra hor edukitzen du , ez? Eta dira kasu dezentetako intosikazioa eman egiten dela.
- Kazetaria Beraz, azkenik, zuk perretxiko bila doanari edo mendira joan eta perretxikoak ikusten dituenari, ez baldin badaki zer esango zenioke? Ez hartzeko edo erabat osorik lurretik ondo hartuta jaso eta gero dakien bati erakuts diezazkiola?
- Jose Manuel Ez hartzeko, ez. Ez nioke esango eta beste gauza bat esango diot, e... perretxikozaleak gehienak jakin nahi izaten dute perretxiko onak zein diren, eta ez die kezkatzen perretxiko ona horien antzekoak gaixtoak zein diren. Eta nire *konsejo* izango litzake onak ezagutzea bezala saiatzeko haien bazterrekoak e... pozoitsuak izan daitezkeenak. Orduan, pozoitsuak ondo ezagutzen baldin baditu arriskurik handiena kendu du. Baina, e... nahiz e... *pagoziza* ezagutuagatik *Entoloma Lividun* ez badu ezagutzen, beti dauka arriskua, tartean *Entoloma* bat sartzeko. Beste aldetik, beste puntu bat ere esan nahi nuke, e... zenbait merkatutan eta abar e... tokatu zaizkigu kasuak, adibidez *Russulatan* badaude hiru edo lau *Russula* nahiko pikanteak eta pozoitsuak direnak. Eta *inkluso* hartu ditugu merkatuan saltzen, beste perretxikoekin nahastuak eta Arantzaditik, bueno, deia pasa diegu perretxiko horiek ez direla nonahi saltzeko baizik eta pozoitsuak direla eta erantzuna izan da askotan; bai baina besteekin nahastuta eta abar ez du horrenbestearaino kalte egiten. Baina, osea, gure mezua da e... perretxikoak pikanteak, *Russula* pikanteak ezin direla besteekin nahastuta jan zergatik zenbait pertsonari e... hesteetan eta abar... kaltegarria izan daitekeela.
- Jose Manuel Ederki ba. Kontuz mendian eta perretxiko artean.
- Andoni Bildu bai, baina argi ibili. Oso ondo. Eskerrik asko. Jose Manuel

Jose Manuel Ez horregatik.
Andoni Guregana etortzeagatik eta ia perretxiko asko biltzen ditugun. Ia bukatzen ari da sasoia.

Jose Manuel Aurtengoa nahiko urte txarra izan dugu.
Kazetaria Bai?

Jose Manuel Bai ez da ugari izan, ez. Espezie mailan, guk estudioko, bueno, guk aurkitu dugu dezente, baina...

Kazetaria Eske, nik inoiz baino gehiago jan ditut. Horregatik esan dut.

Jose Manuel Hori izango da.

Kazetaria Aurrera jarraitu behar dugu. Jose Manuel, eskerrik asko.

4. Material osagarriak

C ATAZA: DANOK GURA MAHATS-URA

1. UPELDEGIAN BARRENA

- Hauxe da ataza osagarri honetako irakurgaiaren²⁴

zuzenketa-orria

Azal guztiak eta mahatsetatik etorri diren hondakinak kendu	5
Mahatsa kalitatearen arabera sotoetan sartu	3
Azido malikoa (muztioa) azido laktiko (ardoa) bihurtu	9
Mahatsa pisatu	1
Beratu, azala eta muztioa nahasi (ardo beltza eta gorria)	5
Kupeletan sartu	10
Muztioaren lehenengo hartzidura	7
Gradua neurtu	2
Mahatsa tinkatu	4
Bigarren hartzidura	8

²⁴ Upeldegian barrena. *Euskaldunon Egunkaria* 2000-10-22

Eskuetan daukazun liburuxka HABEk Helduen Euskalduntzearen Oinarrizko Kurrikulua (HEOK) garatzeko sustatu duen ikas-materialari dagokio.

Kurrikulu berri honen arabera, euskalduntzeko ikas-materialak hiru mailatan banatzen dira:

1. maila (aurreneko 6 urratsak gutxi gorabehera) eta bi zatitan banatua:

1A maila (1., 2. eta 3. urratsak)

1A mailarako ikas-materialak ehun ordu inguruko hiru zatitan banatuko dira.

0-100 (lehendabiziko ehun orduak)

100-200 (ondorengo ehun orduak)

200-300 (azkeneko ehun orduak)

1B (4. 5. eta 6. urratsak).

2. maila (7., 8. eta 9. urratsak)

3. maila (10., 11. eta 12. urratsak).

A. Barrendik (1A maila)

200-300 ordutarako materiala

1. Gogozko tokian aldaparik ez
2. Eskulanak
3. Garai modernoak
4. Pisukide berria

Barrene (1B mailarako materiala)

1. Ni Tarzan... zu Jane
2. Ikusiz ikasi
3. Ederra da hitza
4. Eta etorkizunean zer?
5. Han ere txakurrak oinutsik
6. Euskaldun fobiadun
7. Txangoa
8. Sineskeriak
9. Beti gose, ezin ase
10. Eguberri on!
11. Txutxu-mutxua
12. Hego haizea, ero haizea
13. Betiko topiko tipikoak
14. Gaueko berotasunean
15. Erne ibili!
16. Lanak ematen digu lana!
17. Bizkaia maite
18. Bapo jan eta zorionekoa izan

Barrenet (2. mailarako materiala)

1. Euskaldunaren hitza ez da ur gaineko bitsa
2. Zu nolako, etxea halako
3. Donostian Donosti eta gorostian gorosti
4. Liburuak trukean
5. Euskal balea
6. Ogi gogorrari hagin zorrotza
7. Aratuste edo ihauteri: pirata edo kortsari
8. Opor bereziak
9. Urtea joan, urtea etorri

Barrenkale (3. mailarako materiala)

1. Neu eta neu bezalako beste piztia batzuk
2. Txapela buruan, ibili munduan
3. Lévi Strauss eta Levi's Strauss
4. Lau hankako lagunak
5. Hara eta hona
6. Atxagaren beldurak
7. Bizi aroak
8. Olatua ez dator behin ere bakarrik
9. Besteak hor konpon
10. Ikusi-makusi zinera jauzi